

У 348

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И Бр. 377

ПРЕПИСКА

ЂЕНЕРАЛА БУДИСЛАВА БУДИСАВЉЕВИЋА

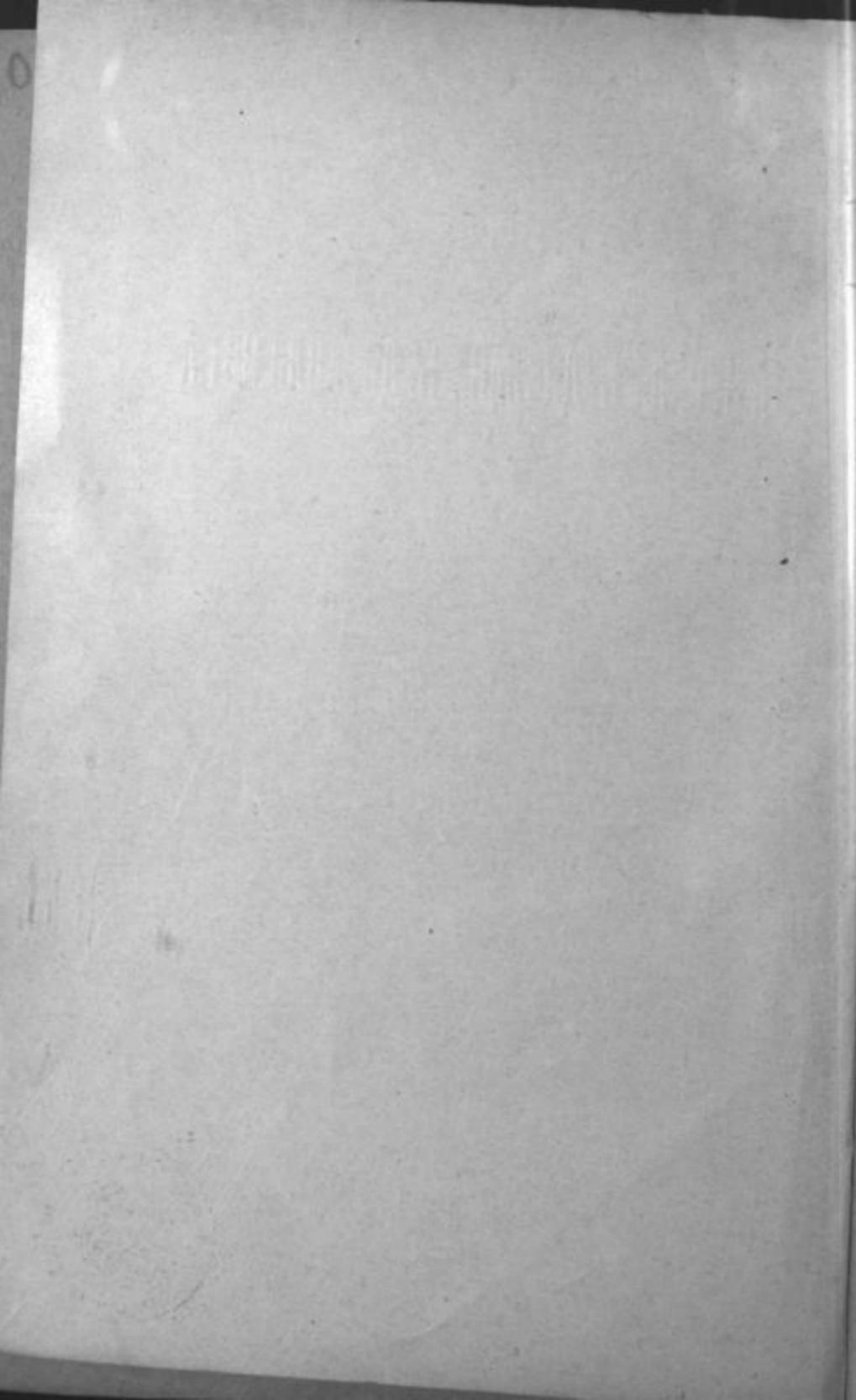
(* 1790 † 1862).

—
ПРИОПЋИО
ДИМИТРИЈЕ НИКОЛАЈЕВИЋ.

У СР. КАРЛОВЦИМА
СРПСКА МАНАСТИРСКА ШТАМПАРИЈА
1911.—350.

Предговор.

Мото: Ах, не могу Т' сакрыт' удивлъния
Срдца муга и любави жарке,
Србе мудрый и добро то редка,
Та зерцало правде и поштеня!

*Јован Пантелић, директор
српске карловачке гимназије,
генералу Буди 8. маја 1851.*

Народни официри вршили су значајну улогу у историјској прошлости српског народа у Хрватској. Васпитавани у народном традиционалном духу осјећали су вазда живо саучешће у народним боловима; живећи у вјечитом додиру с народом били су посвећени у све његове домаће и јавне прилике па је природно било, да су у разним историјским пригодама били вијерни тумачи његових мисли и жеља. У свима овећим народним покретима видимо их где узимају живо учешће и где устају у народну обрану а често пута и главом плаћају своју оданост према народу.

Ти близки међусобни односи између народа и његових официра владају све до укинућа народне самоуправе, које изврши Аустрија половином XVIII. вијека. Аустријска монархија из горе поменутих разлога није трпјела народне милиције, па је стога у њој у згодном тренутку извела основне измене и прилагодила је својим државним циљевима, унијевши у њу њемачку команду и одјећу а с њоме лагано и неопажено њемачки васпитни дух. — Та дубока промјена у војном устројству народне милиције донијела је расцјеп између народа и његових домаћих официра, јер је страни њемачки дух освајао а често пута и однарођивао официре слабећи и потискујући у њима осјећање за народ и његову слободу.

Трагови некадањег повјерења између народа и официра губе се лагано и показују се тек од времена на вријеме код појединача, код којих је под утицајем домаћег васпитања успомена на народну прошлост била жива и дубоко засјечена у свијести. Изразити представник те неизнатне струје бијаше ћенерал Буде Будисављевић, у коме су биле оличене све оне племените особине, којима се одликоваху у старинска времена српски патријархални официри.

Ћенерал Буде Будисављевић рођен је 14. септембра 1790. у селу Пећанима, у некадањој личкој регименти, од оца Мијата (мајора) и матере Јелене, која је потицала из угледне породице Кнежевића у Мутилићу.

Прве године свога дјетињства провео је Буде у кругу својих родитеља, који му дубоко у срце засадише религиозне и националне осјећаје. Но понајјачи утицај на Будино васпитање извршио је дјед му Јован*) — чувени „паметар“ и тада живи свједок бурне појвеснице српскога народа у Лици у XVIII. вијеку — приповијетком и народном пјесмом. „Узме ме на ко-

*) Дјед му Јован родио се г. 1713. † 1803; отац Мијат родио се г. 1756. † 1844. — Обојицу је као и цијело своје племе опјевao ћенерал у једној пјесми, спјеваној по облику народних пјесама у десетерцу.

Почетак (увод) те пјесме гласи:

„Jesil' čulo Plemje moje drago,
„Kad ozar Lazar pada na Kosovu
„Kadno Wuče Branković neverni
„Ištu rod svoi ko Judu Isusa
„Kad Sertiu osvoiše Turezi
„Siliu Bosnu i Hercegovinu
„Tad što Turska sahlja neisječe,
„I što neće poznat Muhameda
„Rasprišljataše po goram zelenim
„Da nječe Barbarstvu nemilom
„Czernu goru mnogi naselike
„Nezavistnost svoju sadržavaše
„A mnogish Medje prebjegnuli
„Pod krioeza Hristijanskih crkava
„A ostali u nevolji teškoj
„Morališće natrag povratiti
„Da Rođeja do dansašnjeg Dana
„I da Wejje Boga velikoga
„To bi sudba naroda srbskega
„Koi pati pet stotin godina,
„Toj kasnitiha Boga jedinoga
„Za neslogu i nevjenu Bratsku,

„Al' je Teoraez višnji milostivan
„Teće dati daće bolje biti,
„Večse Serbska počinje Lijada
„Zeleniti i ozveće nositi.
„Bog na narod zaboravit neće,
„Kom se Imenu početak neznaće,
„Nit' za koja Perjesci(njega) kaže,
„Koi Hristov zakon ispovjeda
„Od Početka do dansašnjeg dana
„Brez promjene u svojoj ozelosti
„Drevni narod, naistaric hristjanat,
„Poznai dakle dragu moje Plemje
„Od kakveši ti gorieze listak,
„A nadčutišće pokazati
„Shta sam čuo od naših starih
„I što znađem i štosam skupio
„Da predadem vama i Potonstvu
„Odkidauš našli pra-pra ocaš
„Izselili i kadu sešili
„Dokse naizad nisu naselili
„U Pećane u ravnoi Kerbavi

љено — казивао би за њега Буде — пак би ми ваздан пјевао српске јуначке пјесме и приповиједао приповијетке“.*.) — Тако му је старац Јован још за рана дјетињства напојио срце народним духом. И ти први утисци из млађаног доба дадоше правац Будину мишљењу и осјећању цијelog вијека. Српску писменицу отпочео је Буде да учи код своје бабе противнице Бањеглавке; али је ухвјатио слаб основ у читању и писању Ћирилице, јер је морао чувати бабине Ћурке. О томе свом првом школовању вели сам Буде у својим записцима**): Godine 1798. otishao sam u shkolu serbsku k- Babi ili sestri moga Djeda Jovana koji je živ bio i tene tamo vodio protinki Ružici Banjeglavskoj***) u Bunić i učiome po neshto Isak Banjeglav, a naivishe sam pazio tuke (ћурке). — Даље пише о свом школовању: „Године 1799. (1. нов. п. р.) дошао сам у њемачку школу у Подлапац. Отац је био у војсци у Талији, а матер моја мучно ме и тешко одправљаше. Да јој Бог плати на ономе свијету, јер на овоме свијету није плаћена доста за њено добро“. — Године 1801. прешао је у вишу војничку школу (Oberschule) у Госпићу, у којој је провео три године. Свршивши војничку школу мораде неколике године остати код куће да се посвети домаћем господарству. Истом године 1809. постао је фенрих. Као официру пружи му се прилика да дође у додир са страним просвијећеним свијетом и да прошири видокруг свога знања. — Велики успјеси западног свијета у свима огранцима културе побуђивали су у њему силни интерес за све што је корисно и напредно и нукали га на размишљање о развитку и напретку свога народа.

Понајвише знања стекао је, по властитом његовом признању, г. 1813. и 1814. у Магдебургу, кад се повра-

*.) Неколико је тих пјесама и приповиједака Буде прибиљежио и оставио.

**) Ти *записци* ћенерала Буде изићи ће у нашим *Старим српским записцима у парх. владичанству*, у издању Срп. Краљ. Академије.

***) Кирило Вањеглав (рођ. око 1770., парох бунићки од 13. јула 1745.) био је крбавски прото од 1. јан. 1778.—15. нов. 1788 (†). Тодор Вањеглав (рођ. око 1742., парох у Крбавици од 5. авг. 1768.) био је крбавски прото од 6. дец. 1788.—9. фебр. 1790 (†).

тио из Русије послије Наполеонова слома. „Ту сам — приповиједао би он — читao колико сам год имао времена, читao сам у постельи цијеле ноћи до зоре, сваке ноћи; нијесам се могao заситити, тако ми се омилила књига“. Најрадије је читao књиге моралне, филозофске и историске садржине.

Војну каријеру отпочeo је Буде на ратном пољу још као 19-годишњи младић учествујући у свима важнијим окршајима за вријеме провале Француза у Лику (1809.) По освојењу Лике не хтједе пријећи Аустрији, већ остане под француском владавином која је оставила лијепу успомену код њега и код његових сународника.

Кад је године 1812. покренуо Наполеон силну војску од по милијона да завојује на Русију, нашао се и Буде у њезиним бојним редовима. Позната нам је судбина те војске, коју Руси намамише до Москве морећи је оскудицом и остављајући пустош свуда, куд је пролазила, и коју су најзад, запаливши Москву, дognали до катастрофе, која свој врхунац постиже у страшној погибији на рјечици Березини. Ту умalo не плати главом и Буде.*)

Послиje те погибије настале су ужасне сцене, које једва може перо описати: љута глад морила је бјегунце, који су као сјенке лутали по пустим пољанама Русије; људи и коњи падали су хрпимице укочени од студени, која се у то вријеме била попела до висине, какву давно ћије памтила Русија: а

*) Ево како нам приповиједа Буде један епизод, како се спасао од очигледне смрти приликом прелаза преко ријеке Березине:

„Ко је био већ на мосту, тај је могao лако одмичати, али онима натраг прогурати се до моста кроз ону свјетину, било је немогућио. Свак је гледао само себе спаси. Ја сам се противсао до обале, обалом до моста. Загазим у воду, докле сам могao, попинем се на једну конску лешину, пружим руке горе не би ли се дохватио дасака, али рукама једва стижем до њих. Мостом пролазе на стотине људи. Зовем, да ми помогне успети се, али нико и не гледа. Једном иде сам један гренадир од старе гарде. Довикнem и њemu. Он ми пружи руку и помогне ми успети се на мост. Тај човјек спасио ми је живот на оној студени. Никад га више нијесам видио... На десној обали Саксонци бијаху запалили једну кућу. Ту сам се и ја осушио и огријао“.

У том рату поопало је у Русији преко 900 Личана (мало не сви); међу тима пало је само од мекињарске кумпаније 212 људи.

што би пропустила глад и зима, таманила би дуга козачка копља*).

Све те ратне невоље преживио је Буде лично и касније оцртао у својим *записцима*.

Послије Наполеонове војне настao је за Буду мирнији живот и повољније прилике за његово родољубиво дјеловање. Већ као заповједник вребачке кумпаније (1824—1826) поправља и обнавља вребачку цркву. Као заповједник плашчанске кумпаније (1833—1839) обнавља Јакшићеву задужбину — плашчанску катедралу.**)

С истом вољом и љубави ради на друштвеном препороду у Госпићу, кад је био премјештен из Плашкога за заповједника кумпаније у Канижу крај Госпића. Ту је постигао понајбољи успех у свом дјеловању, јер је богату потпору нашао у госпићким имућним Србима трговцима и осталим грађанима, које је предобио за своја родољубива предузећа. Осим тога затекао је код кумпанијске управе два ватрена Србина пјесника — Алексу Андрића из Баната и Николу Боројевића из Отошца у Лици — који су родољубивом пјесмом будили народни дух из дремежа и потицали на племенита дјела. У ред бољих Будиних сарадника спада и Кузман Тодоровић, који је стајао на челу личке регименте.

Чим је Буде дошао у Госпић, одлучи да учини крај јадном стању госпићке цркве. Одмах преузме на себе надзор над незнатним црквеним приходима

*) У бјегству им Коааци нигде не дадоше мира. „Од Коаака нигде нисмо имали мира. Ако би јекад уграбили што меса, па сјели да снаримо — ето ти Коаак! Проли чорбу, месо у торбу, па бјежи!“ — вели Буде.

**) Већ је г. 1834. била црква и авоник под новим кровом. Црква је била прекривена шиндром а звоник лимом. Такођер би позлаћена стара бакарна јабука и подигнут ново скован позлаћени крст. — Тада се нашао и онај значајни Јакшићев *замис* о његовом поријеклу и о лидању цркве.

За вријеме Будина заповједништва многе су старе зграде у Плашком порушене и нове подигнуте. Око 1836. срушена је до темеља и историјска плашчанска кула, која је некад била војна стражарница, с које су палили војници да не би Турци откуда ванеснада узвирили. Касније је то била резиденција старих епископа (Љубојевића и Љуботиње), кад би долазили у Плашки; а највад стан католичког *јунака*. Заједно с кулом порушена је и црквица, што је стајала до не-

и поче се домишљати, како би цркву прекрио, оправио и изнутра моловао. Из црквене касе није се могао покрити трошак, јер се у њој г. 1841. једва нашло 170 фор. Но енергичног официра не смете та неприлика. Једнога дана рећи ће поменутом Андрићу: „Сједи ти Андрићу, па напиши молбеницу од стране православне општине, па ће Ђенерал-Команда дозволити купљење прихода у опсегу карловачког ќенералата“. — Андрић напише молбу, подпишу је црквени тутори (госпићки трговци Гавро Милеуснић и Никола Ристовић), а канишка кумпанија подупре молбу својски и препоручи вишеој власти. Обрстар Тодоровић учини то исто са своје стране. Али све то остале без успјеха, јер молби није више било ни трага...

Кад не преоста ништа друго, Буде се изложи опасности па год. 1842. обрати се на своју руку ћа све пријатеље и познанike официре прогласом*) у коме их моли да се у својим кумпанијама потруде прикупити 20—30 фор. „Него пријатељу драги — вели у томе прогласу — потруди се 20 до 30 фор. у кумпанији скupити, ма од они људи, који се зову родољупци, као што би требало, да сви то име носимо, али је то жалибог опредијењено наследујућим стотијама“. (II.)

Одзив је био са свију страна добар. У самом Госпићу прикупи од активних и умировљених официра и трговаца 250 фор., а у натури доби такођер нешто жита и кукуруза. При томе је све прилагаче надмашио својим прилогом госпићки трговац католик Тоне Прпић, који је дао 50 фор., а осим тога је увијек давао цркви предујмове, како се види из црквених рачуна тадањих. — Но најтеже је било Буди и грађанима, кад морадоше, да накнаде трошак, продати кућу и кућиште и једно јутро земље, које им је био поклонио сењски трговац Јово Милеуснић.

*) Такви прогласи без одобрења војне власти кажњавали су се у војној крајини тамницом

Оправка цркве и сликање икона отпоче г. 1843.*) и доврши се 1844. И тако је давнашња замисао Бу-дина била остварена.

Кад је спољни украс цркве био готов, одлучи се Буде са својим друговима на нову идеју — да уведе хармонично пјеније у цркви. Из Карловца набави партитуре, руску композицију у 4 гласа, и састави пјевачко друштво из младих кадета**).

Вијест о оснивању тога друштва донијеле су и тадање пештанске „Сербске Народне Новине“ у бр. 97. за г. 1844. У њима каже дописник из Госпића:

„Овде се одъ Кадета Србскй сл. Личке Реги-менте, све по изборъ детића и господичића, осно-вала Сербска вокална капелла, коя ће странно-умилнимъ пѣниемъ при светој литургији овдашнѣ цркве храма св. Георгіја славу Божију возвеличавати, и срдца србска у восторгу светомъ на небо поди-зати. Постанакъ свой има ова капелла живомъ на-стоянију нашегъ Г. Мајора отъ Будисавлѣвића, благо рода свога силно любећегъ и подранююћегъ Србина, благодарити, кои є и ланьскомъ моловану наше цркве, и толикимъ и тако тежкимъ иждивеніјама (т. ј. потпорама) одъ стране благочестиви већомъ частију сиромашни христијана Србскй, иницијателни и снажни вехикель (покретач) био.

Настављеніе ће бесплатно дати нашъ достой-ный региментскй Капелмайсторъ Штайнманъ, за саму чисту любовъ спрођу браће свое Србске, самъ бу-дући Чехъ, Славенска дична вѣтва (огранак).“

Чланови друштва учили су пјеније свако вече у једној соби мајорског стана од нов. 1844. до Ускrsa

* , Те је године Буде постао мајор и преселио се из Каниже у Госпић.

**) Ево имена тих појаца:

1. глас пјевао је управ. лајтнант Симо Крнић и „Мали“ Нико Накнич († као кадет).

2. глас пјевао је кадет Јово Калнић († као умиров. капетан у Госпићу) и практикант код управе Марко Вадовића.

3. глас пјевао је кадет Александар (Леко) Будисављевић († као умир. пуковник у Осијеку) и фельбаба Јосо Тесла († као умир. мајор у Митровици).

4. глас пјевао је кадет Мане Миљенчић (погинуо као обрајт. 1859. код Солферина) и кадет Јово Јемајић, син капетана Гаје.

1845.*). Но друштво се није могло одржати, јер су кадети већ слиједеће године били поразмјештени по разним компанијама, а и Буду је те године (1845) задесио породични удар, јер му је умрла жена Филипина.

Више војне власти гледале су сумњивим оком на такав рад никаких официра. Денунцијанти и клеветници оцрњивали би сваког подузетнијег и родољубивијег официра. Прилике тадање огледају се јасно у ријечима протопопа Илије Милојевића управљеним 8. марта г. 1839. на владику Ев. Јовановића: „Имају отајни денунцијанти — вели пропоп — који би сваког нашег вјериисповједанија штабс официра очернили, ако би се и најменше ташчио нашој цркви помошчи.“**)

Све то није сметало родољубивог Буду, да ради на општем народном добру.

У знак поштовања и захвалности за његово ревно и родољубиво настојање изабере га г. 1842. личка регимента за свог посланика на Српски Сабор у Карловцима, у коме је Рајачић изабран за митрополита. Иста регимента изабрала га је за свога посланика и г. 1848., али на путу у Карловце стиже му наредба, да морастати на чело авангарде у Јелачићевој војсци. Исте године, кад се у јавности покренуло питање о кандидатима за српског војводу, београдске *Србске Новине* предлагале су и Буду за војводу, указујући на његове врлине и ватрену љубав према Српству.

Године 1846. именован је за првога мајора и послан за заповједника Кордуна у Добросело. Но још исте године под јесен врати се у Госпић у части потпуковника.

Бурна година 1848. изазва на ратне пољане и Буду са четири сина официра. У тој војни издржао је с младићком енергијом све ратне тешкоће и напоре стојећи на челу авангарде и заклањајући својим

*.) Пракси пут су појали 27. (5.) априла 1845.

**) Епарх. Арх. у Плавшком бр. 180/113 ex 1839.

грудима Јелачићеву војску на најопаснијим позицијама. Буде је стајао још из доба свога службовања у огулинској регименти у најинтимнијим пријатељским везама са својим кумом баном Јелачићем, који га је и поставио на чело авангарде познавајући његову способност и крајњу одважност.

Године 1850. би Буде именован за ћенерал-мајора и премјештен у Панчево, где је стекао неограничену љубав и поштовање код тамошњих Срба, али уједно и неповјерење код царског двора. — Послије буне настала је наиме крута реакција, која је лишила народе свију стечених слобода и привилегија. Притисак реакције најтеже су осјетили Срби, који су били награђени губитком повластица и политичких слобода као и остали народи, премда су нечувене жртве принијели у крви и у новцу за одбрану престола.

Срби у Хрватској као и Срби у Бачкој и Банату почеше се од државних власти прогонити и као опасан елеменат по државу сумњичити ради „велеиздаје“. Темишвар и Панчево били су у то вријеме средишта денунцијација и клевета на Србе, који су даномице код двора оптуживани, да конспиришу против јединства монархије.

Највиши војни кругови тражили су од ћенерала Буде, да их извјештава о завјерама и конспирацијама, које Срби међусобно снују. Али унук „паметара“ Јована не само да их није извјештавао о тобожњим завјерама, већ се осјетио дубоко повријеђеним у своме националном поносу, кад су тражили од њега, да се клеветама баца на свој род, који је потоке крви пролио за царски престо. — То га је најзад нагнало да је отишао у пензију.

Прилике у каквим се налазио ћенерал Буде у то вријеме, оцртане су понајбоље у једној биљешци његова сина Александра (Леке), коју изнашамо у цјелини ради њезиног значајног садржаја:

„Чим је 1849. — вели пуковник Леко послао једња пушка пукла, сви Нијемци и Мађари и сви господи Несрби почели су Србе тајно клеветати. Ту

се увијек дописивало о некаквијем завјерама и предстојећим побунама, о којима нико живи није ништа знао.“

„Заиста онај комесар (зaborавио сам му име) и онај бригаде ађутант били су најревније оруђе за оне одозго, којима је то ишло у рачун.“

„Ја сам познавао једног издајицу Србина у Земуну, који је од шпионаже живио, цивилиста. Тај је сваке недјеље прелазио у Београд, тамо у конзулату ковао лажи о завјерама, које се тобоже снују у споразуму са Србијанцима, а то све је после бригада јављала у Темишвар и ту је предшасник мого оца Генерал К *) себи ружно име код Срба стекао“.

„Отац је заиста био именовао мене за бригаде ађутанта, а то они од озгора одма покварише“.

„Једва је старац издржао на том опасном мјесту годину и по дана, борећи се непрестано са онима горе: *што им не јавља ништа о завјерама и бог те пита каквим конспирацијама које се снују међу Србима*.**)

„Рече ми једном: „*Идем у пензију, не могу више трапити ова безаконија. Гоне ме да лажем, а ја не могу да лажем ни да опадам мој народ, кад није истина све оно што хоће, да им јављам. Нећу под моју старост да каљам моје поштено име и душу.*“***)

Тако су се онда правиле и наручивале завјере и мутили политички одношаји монархије према Србима.

Огорченост старога ћенерала опажа се и изријечи у писму управљеном 3. марта 1852. на сина Леку из Панчева: „Што се мене тиче, здрав сам, али нездовољан, јер се у сплетке не разумијем — и с тога сам предао молбу за умировљење. У својој старости не би рад да видим понижен мој добри глас и име“.

И доиста те године на своју властиту молбу би пензионисан.

Послије умировљења отишао је у Госпић, да тамо проведе последње дане свога живота и да ожи-

*) Кромберг.

**) Курављегов.

***) Курзив наш.

вотвори давнашњу своју замисао — оснивање српске школе у Госпићу.

Буде је, кад је још као млад крајишки официр дошао у додир са страним просвјећеним свијетом, опазио, да се само правом народном просвјетом може про-кочити пут напретку и културном развитку једног народа. Осјетио је, да народ без просвјете и науке међу другим народима „као сув пањ у гори стоји, да докле зелена дрвљад расту и развијају се, суви пањ међутим труне, докле га и нестане“. Далеко заостали иза осталих околних народа српски народ у личкој крајини лебдио му је увијек пред очима и давао по-вода да често размишља о његовој судбини и бољој будућности. Његов прирођени посматралачки дар, уски додир с народом те пријемчивост за све, што је племенито и добро, омогућивали су му да лако осјети народне недостатке и брзо дође до јасних погледа на просвјетне потребе и преображај свога народа.

Сравњујући прошлост са садашњошћу уочио је, да је велика невоља по српски народ, што су потргане нити његова правилног историјског развитка. По његовом мишљењу, као што је требало пустити да се саме по себи без страног утицаја развијају све патриархалне установе и обичаји, што их је народ пренио из своје старе домовине — исто је тако требало подизати и његовати просвјетне установе, које одговарају народном духу и његовим тежњама.

Међутим запуштањем српских а подупирањем њемачких школа ишло се за тим, да се из млађих генерација потисне српски дух и да се одгоје само добри војници. И заиста сврха је била постигнута. У школама су били одгајани добри војници, али слаби пољодјелци и грађани. Слабу корист од њемачких школа за српски народ у крајини опазио је и Буде, кад вели: „Њемачке школе бијаху потребне само за војнички сталеж, а за тежака баш од никакве користи, пошто се писмена младеж одавала само војној служби, а не раду на економском усавршавању“. — Тако он каже у свом: „Покушају како би се у личком регег-менту завеле времену одговарајуће корисне народне

школе", који је саставио негдје 40-тих година размишљајући о преобрађају народних школа.

Као бригадир у Панчеву упознао је Буде суштину српске школе и њену организацију. И за то вријеме његова боравка међу банатским Србима роди се у њему тврда мисао, која га је пратила све до пошљедњег часа живота — да у својој домовини засади сличну културну биљку, за којом је већ одавна чезнула Лика. Српска школа у Лици угинула је почетком другога деценија смрћу протопопа Јована Милојевића. Сви покушаји да се обнови разбијали су се о низ унутарњих и спољашњих препрека. Питање о њезиној обнови потицали су непрестано поједини народни представници, међу које у првоме реду спада протопоп Илија Милојевић, унук протопопа Јована и некадањи учитељ српске школе у личком протопопијату. Године 1837. (12. новем.) предлаже протопоп Илија владици Евгенију Јовановићу, да се подигне у свакој регименти „при Штопском⁸ мѣстѣ по една Сербска Нормална Школа“. Године 1839 (1. марта) тражи да се код госпићке цркве намјести искусан и способан свештеник, који би „и Сербскѹ Школѣ — за свой прибитокъ и славѣ, а за кліра падшагѡ жживленіе — при себѣ држати могао“.* Ту мисао подгријава поново слиједеће године у молби, коју је у име личког протопопијата поднио владици Евгенију. Приказујући тужно стање српске просвјете у Лици јада се владици: „Србске Школе нигди никакове нема с овїй край... 28 лѣтѣ“ (т. ј. од смрти протопопа Јована) — а најзад вели: „водрѣженіе сербскагѡ училища у овомъ нещастномъ углѣ есть найнѣжднѣе и найтревднѣе средство“** Покрај свију родољубивих покушаја мисао о основању српске школе остала је неостварена. Послије 40 година ускршава Ђенерал Буде ту мисао о обнови српске школе у Лици.

Да му је оснивање српске школе био главни циљ, који га је новукао у Лiku, видимо из његова

* Епарх. Архив у Плашком бр. 180/113 ех 1839.

** Ibidem бр. 111/32 ех 1840.

писма управљеног окружним протама и свештенству, у ком вели: „Школа! то је циљ мој и узрок који ме је у Лику довоeo“. — Ту је своју накану уз пут саопћио и патријарху Рајачићу, који му је обећао материјалну и моралну потпору.*)

Чим је стигао у Госпић, стави се у додир с угледнијим људима, да их освоји за своју идеју, и састави нацрт о будућој српској школи под насловом: „Предлог у погледи едне србске школе у Госпићу за Личкій и Оточкій Региментъ и ближню Околину“ ставивши тој просвјетној установи за сврху, да спрема за цркве појце, да „с полезниемъ науками просвѣштава и къ свѣсти приводи народъ, да зна цѣнити оно све што је народно и што корача до чести, среће и напредка общтегъ“, и најзад да спрема младиће, који се желе свештеничком чину посветити. (XXVIII.).

Тешке су биле политичке прилике, под којима је Ђенерал Буде наумио да оствари своју родољубиву накану. Аустрија је још увијек стајала под утиском крвавих устанака па ју је свака новина било на политичком било на културном пољу плашила. И премда су шта више и босанским Србима под турском владавином послије париског конгреса биле дозвољене српске школе, у Аустрији нису биле трпљене.

Међутим поред свију сметња Буде се није дао заплашити, већ је с војничком енергијом ишао за постигнућем свога циља.

Кад је саставио — како рекосмо — предлог или основу о српској школи, предао га је свештенству (у сва три protopopijata) на размишљање и проучавање. А да му дадне још јачега полета за ту родољубиву идеју, бодрио га је непрестано окружним писмима или боље рећи посланицима. Тако им у једној посланици вели: „U ovim predjeli siromašnog naroda serbskog, ni Prosveta niti Razum niti iskustvo nas još opomenuti kadri niesu da Puška i sablja niesu kadri usrećiti Narod, neg da je duševno izobraženje moć

*) Шта више патријарх му је обећао, да ће по архиђакону расписати циркуларом свештенству ради прикупљања прилога за ту школу.

ona, koja i najvišu sirotinju u polezno i dobro stanje privesti more. Jer gde nema izobražena Duha, tu neima nikakva ponjatia, a gdi toga nema, tu nitje dobre volje niti revnosti, i doista ni u kome Predjelu našega carstva nije toga više primjetiti, nego u ovom ovde siromašnom Narodu Serbskom" (XXIX.)

Te rodoljubive побуде и тежње довеле су Буду у блиске пријатељске везе с архимандритом Каћанским тадашњим администратором карловачког владичанства. Каћански је одушевљено поздравио ћенералове племените намјере, и позвао подручно свештенство из личког, крбавског и кореничког protопопијата, да га подупре у његовом предузећу. Но уза све препоруке Каћанског Будине узвишене мисли не нађоше истинског одјека у редовима свештенства, јер их омете завист protâ и нехајност већега дијела реченог свештенства. Било их је, додуше, који су — како ћемо видјети из преписке — наoko давали изражая своме одушевљењу, али потајице сасвим противно радили.

Од свештеника искрено се заузео једини смилјански парох Милутин Тесла, а од protâ крбавски protопоп Дамјан Чучковић, што признаје и сам Каћански,kad у писму од 16./28. јуна 1856. вели ћенералу: „Ja sam napred znao, s koe će Vas strane sunce ogrejati... Ja sam već napred znao da će kod Чучковића добро бити, и код њега nie само онђе испало за руком, gdje nje ravnostna Свештеника“ (XXIV.)

Кад је ћенерал увидио, да би недостатак школске зграде могао бити узроком слабога мара за нову просвјетну установу, прже свом снагом и за двије године подиже помоћу добровољних прилога парохијални дом у Госпићу, и у њему одреди двије собе за српску школу.

Чим је подигао зграду, обрати се поново окружним писмом на свештенство а Каћанском поднесе нови план и замоли га, да он преузме на себе иницијативу за подизање школе, јер је опазио још код првог плана, да њему подмећу лоше тенденције некоја људи „живући само за себичност“. Но и тај

пут оста ствар без успјеха. У том га је и смрт затекла и прекинула све његове племените жеље...

Ђенерал је умро, али његова мисао није његовом смрћу била покопана, јер се послије два деценија нађоше два родољубива Србина, госпићка грађанина, Исак Медаковић и Исак Вујиновић, који лијеп дио свога имања завјешташе на оснивање српске школе у Госпићу.

Будин помоћник и сарадник био је поп Милутин Тесла, свештеник ријетке спреме и националног осјећања, кога је Буде увијек с поносом свуда истичао и хвалио.*)

Писма ђенералова писана су латиницом, а само једно писмо управљено на владику Евгенија Јовановића писано је ћирилицом. Узрок је томе лако погодити кад зnamо, у каквим се приликама налазила српска писменост у војној крајини.

Тешко је то осјећао Буде, што се није могао српском писменицом дописивати са српским црквеним поглавицама, с којима је стајао у уском пријатељству. Тако се 3. маја 1854. извињује владици Евгенију Јовановићу: „Naiprvo oprostite da vam sa Latinskim Pismeni pišem, jer se neuzdam sa serbski nu krai izaći, a radbi u maternom jeziku govoriti.“ (VII.) — Исто тако извињује се и архимандриту Каћанском у писму од

*). У 63. броју „Србобрана“ од 1894. године побудио је неко сумњу у истинитост Будних саставака додавши, да би им могао бити автор Милутин Тесла. Ту вели непознати писац: „Ту је и наставни план у чисто православном и српском љуху, па за то тврдо (!) вјерујем, да је тај план о тој школи и ламислио и написао млад, одушевљен и интелигентан свештеник Милутин Тесла, а под фирмом свога рођака по женитби, блажене успомене родољубивог ђенерала Буде Будисављевића.“ Но морам изједначије да одбијем од Будина имена ту лако-желену сумњу коју и Теслина писма обарају. Буде је тешко писао ћирилицом, па је стога састављао концепте латиницом, иоји су сви до данас очувани код г. проф. Милана Будисављевића. Како је требало пред свештенство изнти с ћирилицом, то је поп Милутин на Будину жолбу његовог *Предлог о оснивању српске школе* пренео у ћирилицу и поправио некоје стилистичке погрешке. Исто тако Тесла је тај *Предлог* пренео на њемачки и преписао, јер га је требало приложити уа молбу на ишу војну власт, а у првом реду на ђенерала Урбана. Ето тиме се објашњава зашто је Милутинов руџонис у *Предлогу* рацајланом протази и свештенству. У Концепту је *Предлог* како рекох писан латиницом, руком Будином, а оригинал, који се налази у Епархији Плашком писан је ћирилицом, руком Теслином.

5. марта 1856.: „Prvo i prvo neg počnem dalje govoriti, molim da mi oprostite štovam s-latinskim Pismeni pisati moram, i to iz jedinog uzroka, jer naški niesam u mladosti naučio, a sad mučno već ide, van akoćuvas mučiti dok me razumiete.“ (XIX.)

Ћенералов помен међу Србима најљепше је описан у ријечима архимандрита Каћанског: „Vas narod ovde vrlo lepo spominje i mislim što je spomen vladike Jakšića medju Episkopima to će biti vaš medju ovdejnjim Komandantima“. Taj лијепи помен о ћенералу Буди очувао се и послије његове смрти. Ђенерал је умро г. 1862. у Госпићу, где је и сахрањен.

*

Остављајући за каснија времена детаљнију обраду ћенералове монографије, за сада сам изнисио само у кратким цртама живот и рад тог „зрцала правде и поштења“ и ријектог поборника своје вјере и народности за разумијевање слиједеће преписке, коју је водио са прквеним поглавицама карловачког владичанства и другим угледним личностима.

Писма писана банди Јелачићу, која се налазе у архиви Југословенске Академије, нијесам могао употребити, јер су Академији предана под погодбом да се не смију публиковати за живота данашњег владаоца аустро-угарске монархије. Исто тако нијесам могао употребити писма Јелачићева ађутанта Ваке Заставниковића писана ћенералу Буди, у коме је потанко јоштана позната афера Људевита Гаја с кнезом Милошем.

Код писама, која се налазе у Епарх. Архиву у Плашком, означио сам извор, док сам писма, која се налазе код г. проф. Будисављевића, оставило без ознаке. Код г. Будисављевића има још око 30 писама, која је ћенерал писао својим синовима и кћери Ани, али сам од тих писама могао употребити само шест, јер су сва остала посвећена унутрашњим фамилијарним приликама.

У додатку су приложена неколико писма ћенералова сина пуковника Александра (Леке).

I.

Будисављевић — Мушицки.

Владина Пунијан Мушицки — Будисављевићу З. феб. 1834.

An den Herrn v. Budisavljevich, Hauptmann zu Plashky
[Karlstadt] am 3-ten Febr. 1834.

Wohlgeborner Herr Hauptmann!

Ihr biederer Charakter, von dem ich viel Rühmliches gehört habe, Ihre treue und gewissenhafte Anhänglichkeit an Ihre urväterliche Religion, von welchen ersteren ich durch Ihre eifrige Sorge um die Beförderung der letzteren in der Plashkaner Gemeinde überzeugt bin, flössen mir die Freyheit ein mit Ihnen frey und vertraulich zu sprechen. Erst nach der auf den allerhöchsten Befehl S^{er} Majestät des Kaisers unter dem Praesidio des Herrn Hofrattes von Pidoll am 1. Sept. 1830. zu Agram unter anderm über die Mittel, wie die in Gränz-Kroatien gesunkene Moralität und Religiosität emporgehoben werden könnte, gehaltenen Hofkommision hat man hier Landes die Errichtung der National-Schulen in der Muttersprache des Volkes ernstlich zu betreiben angefangen. Was meine Diöces(e) und das Volk unserer orientalischen Kirche anbelangt, konnte in Hinsicht dieser neuzuerrichtenden National-Schulen der glücklichste Anfang im 2-ten Banal-Regiment gemacht werden, in dem da der gewesene Obrist Sivkovich, unser Kirchengenosse, das Ruder des Regiments-Commando hielt, und der zufällig glückliche Umstand vorhanden war, dass ihm 17. Kleriker, die eben ihre theologische Studien absolviert hatten, zu Lehrern der Ele-

mentarschulen schicken konnte. Unser Katechismus und Bukwar sind in denselben als erste Schulbücher aufgenommen worden. Auf diese Art machte man den ersten Anfang auch im Szluiner Regiment. Nicht mit gleichem Glück geschah es in den übrigen Regimentern. Aber die Hemmungen, die Hindernisse, die im Oguliner Regimente der allgemeinmüthigen Sache, dem wohlthätigsten und göttlichen Zwecke, die moralischen und religiösen Gesinnungen auf die beste, leichteste und zweckmässigste Art in die zarten Gemüther der Kinder einzuprägen, übertreffen alle Maass.

Das Regiment erlaubt sich gewaltige Eingriffe in das natürliche und kirchliche Recht der Gemeinde, in die gesetzlich sanktionirte Freyheit der Ausübung unserer Religion. Mag es auch Thatsache seyn, dass die Feinde unserer Kirche Befugniss zu solchen Hemmungen, Hindernissen und Beeinträchtigungen der Gemeinden und somit der orientalischen Kirche von den höheren Behörden mittelst falscher Einflüsterungen, Eingebungen und proselytischen Rathschläge erwirkt haben, so darf doch immer der gesunde Verstand der Gemeinden die Freyheit haben und dieselbe nie aufgeben, ihre Rechte zu reclamiren zu der allerhöchst sanktionirten Freyheit der Religionsausübung als zu dem Zwecke die geeignesten Mittel zu fordern. Diese sind, dass sie ja nicht gewaltthätig von ihrer Kirche getrennt werden dürfen, was es in der That wäre, wenn ihre Schul-Kinder in ihrer eigenen Kirche dadurch sich selbst fremd bleiben müssten, dass sie zum Verstehen des Gottesdienstes, zum Lesen der apostolischen Episteln nach dem allgemeinen Gebrauch der orientalischen Kirche, zum Unterrichte des gottesdienstlichen Gesanges, ja nicht einmal zum Lesen des ersten und Hauptstudiums der Schule, des Katechismus dieser Kirche, mittelst des dazu unentbehrlichen Schlüssels des ABC-Buches oder Bukwar, durch ihre Lehrer angeführt werden. Das löbl. Oguliner Regiment legt bey seinem gesetzwidrigen Verfahren, dass es in Allgemeinen in seinem Bezirke das Lesen mit slawischen Buchstaben in den Elementarschulen der orientalischen Gemeinden nicht nur auf alle mögliche

Art hemmt, hindert, und sohin indirekt verbietet, auch dadurch den bösen Willen gegen die orientalische Kirche, dass es in Plashky, dem Kathedral Orte der orientalischen Diöces(e), in der grössten Gemeinde derselben, nicht nur zur Kränkung der Gemeinde, der Lokal-Geistlichkeit des Diöcesan Bischofs und des Konsistoriums, sondern gleichsam zum Hohn der ganzen Kirche, nach Auströssung der aus der Mitte der Glaubensgenossen gewesenen Schullehrers einen katholischen Mann an dessen Stelle eingesetzt hat. Ich mit dem Consistorio behalten uns das Recht vor gegen dieses gesetzwidrige Verfahren des Regiments im gehörigen Wege zu protestiren, erachte es aber für unentbehrlich, dass die Gemeinde selbst so lange frey und unaufhaltsam, bey aller etwaigen Weigerung des Regiments, ihr Recht verfolge, bis sie den katholischen Mann aus der Schule entfernen. Zu diesem Ende finde ich für nothwendig, damit weder sie, Herr Hauptmann, noch der Erzpriester etwas mehr für die Gemeinde an das Regiment hinsichtlich dieses Gegenstandes schreiben, sondern Sie beyde mit vereinten Kräften, theils unmittelbar durch verlässliche Pfarrlinge dieser Gemeinde, dieselbe, eigentlich die gescheidesten und die besten aus derselben, über ihre Rechte und Kirchenfreyheit belehren, sie aufmuntern und auffordern dass sie selbst in ihrer Landessprache verfasste Bittschriften mittelst der Compagnie an das Regiment senden, den etwaigen widrigen Bescheid dem Consistorio mittheilen, von dem sie neue Gründe zur abermähligen Bittschrift erhalten werden. Die Pfarrlinge werden ihren ernsthaften Willen zu Behauptung ihres unantastbaren Rechtes in Hinsicht des besprochenen Gegenstandes dem löbl. Regemente zeugen, wenn sie, und namentlich alle Väter der Elementarschüler ohne Verzug die zwey unentbehrlichen Schulbücher Bukwar und Katechismus, die beym Erzpriester Bunchich zu haben sind, einkaufen und auf dieselbe sich mit dem Zusatze berufen, dass diese zwey Bücher und die Kunde des slawischen Lesens von Seite des Lehrers die einzigen Bedingungen sind, durch welche die anhöfenden Fortschritte der Schulkinder vermittelt werden.

Zu dieser Absicht schicke ich die beyliegenden Verzeichnisse. Ungemein würde es mich freyen, wenn ich bald hören und mich überzeugen könnte, dass alle Eltern die nöthigen Bücher für ihre Kinder eingekauft haben.

[Концепт у Епарх. Архиву у Плашком].

II.

Будисављевић — пријатељима официрима.

Будисављевић својим пријатељима официрима у личној реги-
менти г. 1842.

Dragi Priatelju!

U ime svake moći i snage lisheni crkve Gospičke, oslaniajuchise cienjenjem pouzdanjem na rodu i zakonu blagonaklonu braću, molim i vapiem nainježnijim glasom sirotinje za obshtu korist, slavu i čest — po mogućstvu mali darak ovom hramu na oltar milostinje pri-ložite.

Po mojoj mogućnosti staraosamse kroz tri godine shto sam ovde doshao,*) da ne propadne manko ono, shtose kroz dar svetačni na tasu prinese, i tiem nachinom doshlose do te moći, da ćemo ove godine crkvu novo prekriti i morda shto josh ostane za druge potreboće. Ali sad je prispiro maler Petrović ovde, i kadbi svoj posao u Počiteljskoj crkvi obavio, onda bi odma ovde počeo. Ma kako da počnemo, kad nemamo čime? Nego priatelju dragi, potrudise 20 do 30 for. u kumpanii skupiti, ma od oni ljudi, kóise zovu rodoljubci, kao shtobi trebalo, da svi to ime nosimo, ali je to žalibog opredieljeno nasliedujućim stoljetiama. Akobi ovu doista malu sumu od svie strana do ultimo Oktobera dobio, ondabise mogli stalno pouzdati, dabi ovaj Boži i nash obćinski hram na udovoljstvie svie iskreno misleći(h) vjeroizpovjednika i rodoljubaca ukrasili.

Nedvoeći nimalo u Tvoe trudoljubie

ostaem Tvoj

Bude.

*) т. ј. од г. 1839—1842.

III.

Будисављевић — Шупљинац.

Стеван Шупљинац,^{*)} потоњи српски војвода — Будисављевић

18. јуна 1843. (честита унапређење за мајора).

Mein lieber Bude!

Mit einem herzlichen Vermögen und wahrer brüderlichen Theilname ergreife ich den Feder, um zu deiner wohlverdienten Beförderung Glück zu wünschen; es wird schwerlich ein Camerad, dem du bekannt bist, nicht so wie ich sagen, „das hast du schon lange verdient“. Deine langen redlichen Dienste, dein biederer Caracteur verdiente schon lange eine solche Anerkennung. Gott erhalte dich jetzt nur lange gesund und wohlbehalten, zum Wohle deiner Familie sowohl, als zum Besten unseres allerhöchsten Dienstes. Ich gratulire meinen lieben theuern Bruder Kuzman und Dane, dass Sie dich an ihrer Seite haben.

Ich hoffe du wirst nach Agram gehen, und dich denen Grossen vorzustellen; bei dieser Gelegenheit, wirst du mir wohl die Freude machen, und mich hier besuchen, damit ich dich neu sehen kann. Das ganze Oguliner Corps nimmt Antheil an deiner Beförderung.

Major Schoenthal geht in die Pension, ich hoffe dadurch einen Platz für unsren Waszo^{**)} zu erhalten.

Grüsse mir meine und deine, lieben theueren Freunde, Kuzman und Dane, sage Ihnen dass mein Gemüth erfreuet ist, wenn ich an Sie denke.

Grüsse mir auch deine liebe Familie. Vergesse nicht auf mich, und seye versichert von der Aufrichtigkeit

Deines dich stets liebendes
Freundes Suplikacz.

Ogulin d. 18. Juny 1843.

Major Gerlich lässt dich grüssen.

На полеђини написао ћенерал Буде: Pr. 21. Juni.

^{*)} Шупљинац био тада обрстар огулинске регименте.

^{**) Zaставниковић.}

IV.

Будисављевић — Алипашин.

Мујо Алипашин Надија — Будисављевићу 1846.*)

Драги приатељу и комшија дасими липо здраво и весело.

Какосмо ја и ти на нашем састанку на лисићаку о мојој потриби диванили којамисе чини даје већ прикучила, и ти си ми био обећао даћеш то на даље јавити и упитати и тако даћеш и једно писмо од себе мо(л)бено**) везир послати, такоми још ништа од тебе неима и томије врело зачудо, такоте ја опет молим дами одма обзнати какоје та ствар стала да и ја знадем какоје се владати

стим бјдими здраво и поздравими ген⁸ и сва⁸ фамилије

твој приятел

Мујо Кадија (Алипашин).

[Споља:]

книга на господина
обрешлајтмана Бјди-
сављевића

8/

прешно

Добросело.

V.

Будисављевић — Евгеније Јовановић.

**Евгеније Јовановић — Будисављевићу 8. јуна 1843. (честита
унапређење за мајора).**

Высокородный Гдинъ Мајоръ,
почитаемый Пріятелю!

Долазимъ къ Вама за исказати мою радость в
томъ, што се желаніе Ваше исполнило; Богъ да

*) Писмо је писано босанском ћирилицом.

**) Ово је та сведоуба што је даде буде за Алипашину везиру:
Daje kroz ovo Wrieme shtosam ja na Cordobu Mujo Alipashic
Kadija u svakoi slogi samnom bio, i dae sve chinio shtose s ove
strane od njega tražilo, i shtoe gol (год) za mir i slogu na kon-
shiluku moguce bilo, to mu ja svedochim, izvishe damie vishe
puta rekao, dabi on rado za czara i Wezira deržao, ali da nesmie
od Kraichnika.

Васъ благослови своимъ небеснымъ благословомъ, и дарєе, да доживите и видите свѣ дѣцѣ Вашѣ усрѣћенїе. А шта дрѹго отаць и може желити дѣцы своїй? Садъ ми ніе жао, што сте изъ Плашкога ѿшли. Я поздравлямъ и Господѣ Вашѣ съ Вами, и есамъ Вашъ

У Плашкомъ 8. Јуніа 1843. искренній пріятель

Евгений Іванович

Гдинѣ

Еїкпъ.

Майорѣ Личке Регіменте Бѣдисавѣ Бѣдисављевичъ.

На полеђини написао ђенерал Буде: рт. 25. Juni.

VI.

Будисављевић — Евгенију Јовановићу.

Честићиши и преос(в)ѣ(ш)тенћиши Господине!

Ваше Родолюбіе овоме маломъ общству предъ петъ година изволило подарити свештеника у овоме месту, кои ће свомъ опредѣленію и духу времена сходанъ био, и што е узрокъ завергао, дасе у толико пламень к вѣроисповѣданію ужегао, те ће исто общество свою Церкву, кояе веће яко занемарена, Домъ и Башту за свештеника прикупило, и у толикосе сада опоменуло,* да ако Вашега милостивнога подпора уживати буде, не само на попримлѣномъ, хвале достоиномъ пути напредовати хоће, него и у окolini и свеще(н)ству любавъ и жаръ вѣре и почектакъ просвѣщеня побудити кадроби било.

Капеланъ Обрадовићъ, коисе сада наконъ пете Године, полакъ Вашегъ обећаня, свом напредку нада, оставили мора ово место, где треба дае священикъ толико изображенъ и благонаравенъ, да море дѣиствовать за напредак вѣгова опредѣленіа, а и умѣти и кадаръ бити, преприѣчти преуба зла и опака намѣреня, (манко она, коясе съ правомъ више пута скроаъ не слажу)** — Ето дакле честићиши Госпо-

*) освѣстило.

**) Ове се речи односе на непрестане смстње и прогоне виших власти.

дине потребе, којој се само кодъ Вашегъ познатогъ Родолюбия помоћъ наћи може; Зато приступамъ Васъ из дубљине сердца молити, данамъ опетъ изберете едногъ священика, кога обстоятельства овогъ мѣста изискују, или штоби јошъ цѣљи у будуще напредние било, да гледате, ако икакавъ путъ могућности знајте, дабисе овде една Парохија установити могла, крозъ коебисе утврдило и опредѣлило живлѣнѣ свещенику, еръ оваково, као штое оваи крозъ ово петъ година спровео ест само у зраку здание, кое сваки часъ престати море и мора, а каква следства онда? — и башъ данањ дошаомисе тужити кашталъ (црквењак) да није већ 5. мѣсеки добио плаће, а одкленъ дамусе даде, кад и свештеникъ од неке милостинѣ живи.

С друге стране пако, кадбисе парохија овде установити могла, несамо дабисе свимъ реченимъ нуждами и грожњами препрѣчило, негобисе данас сутра могао и едан просвѣштени Прото (ма не оваки као штои садъ имамо) овде настанити, који имао снаге и волѣ доста, оно подупирати и унапредити, што народъ справомъ одъ нѣга за вѣру и изображение надатисе и тражити има.

Опростице давам ниесамъ перво послао приклопљено назадъ, — стварису готове, и ниесе више ништа бояти — и тосу Грознѣ оне биле, кое садъ за све горе речено, у име свега Общества наморавају просити
Вашегъ Преосвѣщенства

у Госпићу на (?)*)

ш Бидисављевић
Maiora.

VII.

Будисављевић — Евг. Јовановићу 3. маја 1854.

Počitaemi gospodine i moi Priatelju!

Naipravo oprostite davam sa Latinskim Pismenim pishem, jerse neuzdam sa serbski na krai izaći, a radbi u maternom jeziku govoriti.

*) Како је Буде био као мајор у Госпићу од г. 1843—1845., то ово писмо мора падати у једну од тих година.

Wamae dobro poznato, dabi ja i dushom i serd-
czem želio obshte, a osobito narodno dobro pomagati,
i jasam vama rekao i obećao daćuse trudit ovde što za
cerkvu, popa i shkolu izdjeistvovati, koje nisad neod-
ričem, preć dasu teške i mnoge prepone, i da vašhega
podkrepljenja, kao i ostalie viši Wlasti trebam. Jasam,
ako i mučno, uredio te sad popo nigda manje od 17 f
a više puta i više na mjesecz dobiva; zbog kuće i
njegova Quartira mukae velika, jersu onu kuću, da rečem,
ovi Božiaczi zapušteli, pak sad morase plaćati Quartier-
zins, a odaklen dase plati; čiosam dase od sad iz czer-
kovne Casse plaća, ili daga pošljemo kući, pak etosmo
opet kušiali nebili czar ili ko gol manko na Quartier
što dao, jer ovaj Staabsort nemože biti brez sveštenika,
kao štoćete viditi iz pisanja Regemenstkog, koje je na
vas upravljeno, i koje molim da dobro podkrije i
dalje odpravite. Widite kakose treba boriti za ono bez
štose nemože Bogu, Czaru i Ljudma povoljnju biti. Ei
slavati Bože. — Widite sve ove trude skoro da ovaj
Popo sa svoim nemarnim i nevaljalim Protom*) neza-
služue; ali ne biva zbog nji nego radi Naroda — dosad
sam ga branio, a sad moram reći, dae Budala, jer je
kao ono živinče, koje pod rashćem žir zoblje, a ne
gleda odklenmu pada, i nemisli daga more i izgubiti,
ali štoćemo oprostiu Bože, jer nezna kud ide. Daklen
gospodine pomozite što morete, a Popa akoćete pro-
mjeniti, činimise da neće niko zaplakati, a jaću nastojati
i od sada narodu pomoći, i u vashe Priateljstvo preporučiti

Washeg iskernjeg priatelja

Budisavljevicha.

Gospich dne 3. Maj(a) 1854.

[Ориг. у Епарх. Архиву у Плашком бр. 542 ex 1854.]

*1 По страницама стоји: Оклоцджа поп и Прото Трбоевић.

VIII.

Будисављевић — син Гено.

Будисављевић сину Гени 5. јуна 1848.

Geno zdravstvui!

Zashto ti meni već odavna nepishesh, to nie pravo.
Mismo ovde zdravo, ali od onije dvaju iz Talie nigda
nishta čuti; Bog zna jesuli živi, jer tamo neide naibolje,
pa nek Novine divane shto oche. —

Jasam bio poshao u Sriem na Sabor, pak taise
razvali, i na Putu me stiže Verordnunga da idem odma
u Zagreb, i da zamnom konji idu, tamo kad dočo,
čiaume na Dravu na kordon macharski poslati, ali bu-
dući da stiže od Ministeriuma iz Beča Zapovied, da
gradishki, Brodski, i Petervaradinski drugi Ba(tali)oni u
Zagrebu ostanu, i da u Italiu neidu, tako odputishe
mene natrag, ali isto(m) shto kući dočo, eto opet Ver-
ordnunge, da idem do dalne Zapovjedi Regim(en)t Otočki
primiti, jer novi Obrstl: van-der-Nil ide u Italiu za Corps
adjutanta.

U doidući czertvertak ide 50 Seressana u 6 . . .
. . . sa Ebenbergerom, 20 artilerista u Zagreb, i tako
od svakog ovo 6. Regimenta. Mislim daćemo se poču-
pati s- Magyari, udario je Ropacz u sve, a Smert prijeti
— Danasje Sabor u Zagrebu otvoren, a jučerje Ban
instaliran, pozdravi Maxu, pisaćumu iz Otočza.

Tvoj otac
Bude.

Gospich 5. Juny 1848.

[Споља:]

An

den k. k. Herrn lieutnant

Ba(tali)on adjutanten

Ged: Budisavljević

nach

Schibeniko.

IX.

Гено Будисављевић — оцу Буди.

Ljubljeni moj oče!

Ovde je Strina u pasani Pondiljak Seku dovela i opet se u Csetwertak rano natrag vratila. Ona namje dosta što čega pripovidila, ali kadsam čuo glas što Seseglia i Barison po Gospicu rade, ondabi sve Ličane prokleo, zato jer im počeše Taliani u Gospicu zapovedati, i kao Gose po Lici krila svoja širiti. Ličani da Bog da ruke vam usanule, jer i tamo Talianom Povlasticu puštate. U Itali(i) vam Sinovi i Bratja vaša proti Talianom kerv preslavnu svoju prolievaju, a u Gospicu vam (Seseglia i Barison) Taliani banese. — — Dasam tamo živogami Boga čulobise. Otče po Bogu jeli itko u Liki još-živ, alie sve pomerlo???

I ovde u Šibeniku oče Taliani opet Rodu da glas iznesu. Bilisuse dogovorili, kad nemogu obdan, obnoć, če*) god koga Militarca na uliczi naidu, ili ga iz Puške ubiti ili šašinski probosti. Kao štosu im i Pradjedi njihovi u Prirodi ostavili. Za ovo Nakanjenje bi Noć u oči Telove, i na Telovu odredjena, ali Sudbina i dobro proti tome postavljene Naredbe prekratiše sve njihove Namjere, i dosad se fala bogu zlo nikakwo jošt nedogodi. Ovde ima viši dio naroda štima**) vrednoga i dobrog, ali štoe korist, da nitko nie kadar zliem zapoviditi i da nie Militara, do sad bi već svašta bilo.

Isad se boim daće biti u ovim primorskim gradoviem i naizad nedužnog kervoprolitia, jerće zagriznuti kakav Gursus, pakje onda lako i iz male stvari veliko zlo zametnuti.

Ovdesmo čuli, daseje i Padua predala, ali štoe korist, kad onamo dalje Deržak — nevalja — —

*) rje.

**) поштена гласа.

Novicza drugie neznam, nego molimvas, da vi ako
shto znate, da nam obznanite; pozdravte sve poštene
Priatelje i Domorodce, a jasam

Vaš pokorni sin

Šibenik na 23. Junia 1848.

Geno.

X.

Гено Будисављевић — оцу Буди.

Ljubjeni moj Roditelju!

Uzrok mog već toliko dugog mučanja, jest osim drugi, još ponajviše taj, dasamse uvjek bojao dokse Pošte sigurno ne ustabele, dami nebi Pismo propalo. Skerb i Strah poradi vas, od 8-bera počimši, pak dok niste u Budim i u Peštu ushli, kogasam podnio, niesam vam moguć opisati. Jedini Razgovor moj u ovome Wremenu, bilae naša mala Sekicza,*) onamie često pisala i ja njoizi i takosmo jedno drugo tješili, i polak mogućnosti pomagali.

Da ovde u Dalmaciji zadovoljan biti nemogu, to samvam već mnogo puta pisao jer zame smertnieg udarca biti nemože, nego pomisao, da sam u ono doba, kadsu ostala Bratja za *Narod i Narodnost***) kerv proljevala, ovde gnusno wreme sprovodio ali valja dae i moja Sudbina hotila, dame suprot mojoj vojničkoj Prirodi od Žene nerazlucsi. Odkadsam Čeok počeo biti, neprestanome nekakov nepostizimi Slučai tera, — negdasam terpio dugu muku snesretnim Škrofeli, a sadami nefali ništa drugo, neg Preslicza i Pregača, jerse sramim smojom Bratjom danas sutra sastati, a i ono 19. Einschuba štosmo u ovom kratkom Wremenu u Rgmt dobili, pripomogloe, da više pošteni Ljudi onamo, kamobi doći morali, dospeti niesu mogli. Toe daklen Znatak veliki, da naši starii, za ovaj Rgmt mnogo skerbe.

Izmed Capitana, kojesmo dobili, imaji koisu samnom zajedno služili, i za Godinu od Lieutnanta do Capitana brez svake Zasluge avancirali. Kakve osobite Zasluge

*) Јенералова књи Ана, коју су Секом авали.

**) Овде написао пуковник Леко: Arme Verblendete!

ima Capitan Murgić? i taj služi samnom od jednoga Dana. — Mi imamo Oberl-ta koi 20 i 30 Godina služe pak nemogu dase smesta pomaknu. Za ove nepravice prinuždenismo, svietlom Banu pritužitise.

Mala Seka pisalamie, dae i Dushan tamo kvami došao, a Mile niemi od toga ništa obznanio, a od Seke nigda nishta nečuem. Nekami daklen Mile piše i za ova dwa Brata, shto od njih čuetе?

U serbskiem Beogradskim Novina i u Napredku čitaosam, gde pišu, dabi izmed drugi Serba i vi za Woivodu dostoini bili, i mnogo vas fale.

U Božie Ruke —

Opomenite za Boga slavnoga Banu okolštinu, da već jednom prestanu Einschube davati u Rgmt, denn in Vertrauen, der Missmuth über allerhand Unfuge ist hier schon so hoch geshtiegen, dass mancher brave Off-r unliebsam das zu thun sich bemüssiget sieht, was ihm sonst nie eingefallen wäre.

Ovde drugog nova nemamo ništa, nego Taliani još uvjek u Serczu reže, no samo javno nesmiu.

Sad moj mili Roditelju neznamvam shto više pisati nego dasam fala Bogu zdrav i nakanio kroz jedan Mjesecz našu Sekiczu običi.

Pozdravite Milu, Geczu, i svu našu poštenu Bratju, a jasam do Smerti vaš pokorni sin

Geno.

Sebenico am 30. Jänner 1849.

[Споља:] An

S-r Hochwolgeboren
des k. k. Herrn Oberstlieutenant Budislav
Budisavljević Comandanten des
Licsaner 3-ten GrenzBa-ons bei dem
in Ungarn operierenden 1-ten Armee Corps
über Wien
in Pesth.

XI.

Максим Будисављевић — брату Буди.

Moi ljubljeni Bude zdrawstwui!

Daklen jachu pocheti od onoga dana od kakosam doscho u Šibenik. Joschter u Skradinu sreteme Oberlieut: Drenovacz ѿ schnim jedan Fortifications Rechnungsführer imenom Aleksich iz Sriema rodjen, ѿ kazaschenam daje u Šibeniku buna ali da nije zla, dase tamo paschtimo, dame čeka jedna stafeta, ѿ tako otido josch onai dan to jest na 14-ti u Sibenik. Na po puta srete nas Lieut: Mosig od Geni Corps na konju, ѿ iskaza radost, swerhu naschega doschastja tamo. U Sibenik je billa wech doschla 7-ma Drenovcheva Compagnia ѿ naidjo tu josch jednu Compagniu od Prinz Leopold od Sicilie Regemente; liepi Ljudi ѿ wriedna ѿ poschtena Gospoda. Samo jedan Lieutenant imenom Marchisetti iz Mletaka rodjen bio je u welikoi sumni daje deržao sa puntarim, ѿ szwa prilika. Lyudi od owe Regemente nai wechim dielom rodjeni od Tersta, Goricze, ѿ iz Istrie, daklem chudo Italienschtine u nima, ѿ na koncu widilismo dabi mogli na zlo okrenuti, ѿ pisa netko na Commandiranoga, te odpravi Regulasche u Dubrownik, a doide amo na 22-ga Capitan Mille Zastavnikovich iz Zadra sa svojom Compagniom, ѿ jedna Compagnia od naschi zemliaka Regemente E. H. Leopolda, naiwechim dielom Slavonczi.

Biaschesze povukao glas dache buknuti Buna u Sibenicu na 28-ga, kao na Markov dan ѿ to na korist Mletachku. Jasamse bio pripremio za dochekati szweschtose god dogodi, ali Sweti Marko ѿ josch dwa dana kaschnie niega proidosche u nai boljem miru ѿ mogu rechi ѿ u poschteniu. Na ovaj Narod dignutaje wecha Larma nego je istina, iz uzroka schtoje Tomaseo od owud rodjen, ali prem dase nemore rechi da nebi billo nekoliko ugursuza, — nai wechi diel Naroda, osobito schtoje Slavianin, Czesaru priveržena ѿ naibolje misli za naschega Czara ima. Malo Simpatie imadu u Gradovima za naschu Narodnost, ali stim viscse na Selim(a).

a schtose wische od Mora k-turskoi Medji približawasch to wechma Simphia tamo raste Ѽ nachi se može. Wan ono neschto naschi Serbalja malo tko oche u Sibeniku naschki da govoriti, ali szwaki zna govoriti, iz toga uz-roka nechu ja da goworim Italianski nego sa swakim naschki, pak da widisch Muke od nich schto rade kad ja kažem da je za Dalmatincze sramota, da neche da uche szwog Narodnog Jezika; onda swak poschme goworiti — ali kako —. Ja nich pofalim Ѽ sad wech nai wechi Diel gowori s nami naschki, Ѽ chinimise dabise berzo k-naschoi Narodnosti Ѽ Gradjani doweli.

— Jucher bioszam kod Bischkupa pozvan, Ѽ tu je bio Ѽ Kreishauptmann rodjeni Dalmatinacz, Gospoda Poglavari od Grada, Pretor, Platz Hauptmann Ѽ josch nekoliko Popova Ѽ Gradjana. Pri doschastju mome pozdrawi nich liepo horwatski, a oni excusirajuse da neznadu naschki, ja pak wawiek gowori s-jednim Ѽ drugim u naschem jeziku, Ѽ reko dase jako chudim, da owa gospoda buduchi u Slavianskom Narodu a osobito Duhovniczi, nieszu bili kadri Jezika nauchiti, Ѽ kakobi oni a osobito prawicza mogla prawo chiniti kad nerazumie tužbe, Ѽ potrebe onoga koi doide od prawicze pomoch tražiti. Datije bilo widiti kako swaki poche naschki goworiti, y Bischkup, Ѽ Kreishauptmann Ѽ Pretor Ѽ szwi ostali; a osobito meni se je dopao jedan mlad Pop, k(o)i(je) poszwe liepo Ѽ chisto goworio, Ѽ wech kod szwega Obeda prestao nije nasch gowor protezati.

U Zadru bio sam Ѽ ja, Ѽ Geno Ѽ Niko, ali nije opisati onoga straha koga tamo Gospoda uživaju zbog owije dogadjaja u Itali(i) Ѽ Niemachkoi. Biliszmo pozvati kod Commandiranoga na Užinu, Ѽ Tebe se jako spominju; ja znam datije Geno piszo za to, daklen nechu piszma produliwati. Preplaschilose Brathe daje sramota Ѽ kazati, naopako da doschta doide gde bi bilo kerwawi glawa — ali ovoje Nemachka, Ѽ jasze ufam dache owde Mir po durati.

Ja te ljubim po neizbrojeno puta, Ѽ ostajem do Groba Tvoi Brath

Sibenik na 27. Aprila 1848.

Maksim.

XII.

Будисављевић — син Александар.

Будисављевић — сину Александру.

Leko sine moi slatki!

Pismo od tvoga Oberstara, koje sam neki Dan dobio, uchinilomie toliku Radost, dasam mnogi nemili udaracz od lani — zaboravio; a i koi Choek na ovom malovažnom svietu morese sretni broiti, neg onai, komje taku Djeczu Bog dao, kao shtoije meni dao, ili kroz mene one Ljude, koiche Czaru i Otechestvu na korist, Radost i Slavu biti. Postupai daklen moi Sine s-Putem s-koimsi poshao, i nedaise shnjega kroz nikakve strasti ili nagnutja telesna svesti, nego pusti vaviek, u svako Doba, i u svakoi Priliczi nek Razum, onai Bogom dati Dar, czarstvue, pakchesh na koncu tvog Puta življenja sa zadovoljstvomse natrag obzirati, i rechi mochi, i jasam korist prinio mome Otechestvu, i izpunio Opredjelenie svevišnjeg.

Dusho moja mismo fala Bogu zdravo, Milusam prevergao ovom Regimentu, kadje doshao imae neshtomalo shkrofel, pakje sad fala Bogu izdravio, i vladase kao ja ochu. Seka moja slatka gospodaricza ide onako kao shto sam Tvoracz narediti more, ti nebi vjerovao kako ona na svashlo misli, i sve pametno radi, nebi stara žena tako pogodila, ide od 1-vi Novembra opet kapelmaistoru; svechu moguche s-Bogom raditi, daioi kolikoe moguche koristne Nauke u sercze uliem, jerioi drugog Dobra ostaviti neimam. Malog Buju dachiu u Akademiu ako Bog reče, ove godine vech predam molbu za njega.

Genoe zdravo, maior Marko je s-nim zadovoljan, i tako fala Bogu za sad sveje dobro, samo shtosam skerban jere od tebe ne mogu dobiti pisma vanse boim dati shto nefali zdravlju. Daklen pishimi odma shto radish, kakotie, jesili zadovoljan kakotise dopada tamo*) Narod, imashli priliku za dobiti knjigu za chitanje, ideshli

*) У Банату.

kad u Namastir tu, imali u njem kakvie starie Knjiga i Rukopisa. Kakose tui vash militair vlada, kolikoje u Mushtri izobražen, jeli daleko pred Lichani, i s-jednom Riečhi sve shto more kazati kojae Razlika sa ovde Nachinom. Svirashli flautu, jeli kakva Muzika, i koliko su tvoi kamerati*) nagnuti za Naukom. Shto radi kapetan Sharrics, pozdraviga, i Ratkovicha, kažimu damuse sin dobro vlada i dae zdravo. dem Herrn Obersten vermelde gelegenheitlich mein Respect, und grüsse mir den Freund Dejak herzlich, pak sad sbogom moje serdcze, Bog sveblagi nekti u Pomoch bude, i nekti naznachuje Put tvoi, to želi i zatose Bogu moli.

Gospich 11. 9-ber 1845. Tvoi tebe ljubechi Otacz
Bujo.

xiii.

Александар Будисављевић — оцу Буди 14. јан. 1849.

Padua 14. Jänner 1849.

Moj mili Otcse!

Od kako mije Mile iz Arbesthala pisao ništa dalje od Wass niesam čuo. Lakoćete znati, dasam za Wass brižan, i da jedva od Wass izgledam kakav glas. —

Vidim iz novina sretne uspehe Vaše vojske, i samo da od Wass još sve dobro čujem, tek onda bio bi sasvim zadovoljan.

Jasam postao ovije dana Oberlaitnant, jedva za žalosti napravismo i mi 4-ti Ba(tali)on, zasad ostajem još ovde, nego nadamse, daću naskoro u Banat 4-tom Bataillonu.

Jesuliga to vitežki magjari, što ni puške neizbaciše, da obrane svoju Peštu? — Naša Venezia još neće dase pred. Govorise dabi narod rad ali nedadu oni Glückstritteri iz Malghere, jersu okrenuli Lubarde na nji.

Taliani nevjerovaše, da je Pešta osvojena nego govoraše, da je naša vojska pobijena, pak vele „moraju

и другом.

sad ovi iz Talie svi tamo, i kako izadju mićemo im vrata zatvoriti, pa nam više neće unutra". A sad kad su o istini uvjerili (se) vele: Sve je dosad bila šala, ali sad će tekar pravi Rat započeti.

(даље су фамилијарне ствари)

Waš sin Leko.

XIV.

Будисављевић — ?

П. Г.

Овде ћете видити бѣдног Храбовског, како є жертва био політике, на заповесть Мађарског Министеріума и Vice-краля Палатина Стефана повинуюћисе да Бана Елачића с' званія суспендира, не знајући, да ће сотим себе у пропаст бацити.

Овде се може accomodirati слѣдуюће:

„Der höhere erreicht leicht den niedrigen, aber umgekehrt, so wenig als der Blinde den Sehenden, und der Zeitungsleser die Kabinete, zumal wenn er sich selbst unter die höhere zählt.“

Што се Occidenta и Orienta kassa бѣдни Срби прету Маџарима, ал ако нам држава не буде на руку ишла опет ћемо до нове побуне, и може бити за 50 год. пасти, почем є претња наша спрама тако велике Macse мала, а славенство е разштркано.

Овоме писму (заправо биће то додатак неког писма) незна се автор. По садржини види се да је писано после буне 1848—9.

XV.

Будисављевић — Василије Живковић.

Живковић — Будисављевићу 16/28. априла 1853.

Ваше Высокородіе,
Незаборавлѣный нашъ Господине Ђенералу!

Приликомъ кадъ є небесна силна десница смртоносный ударацъ*) одъ освећене главе нашегъ преми-

*) То је познати атентат на цара Франу Јосифа г. 1853.

лостивога Цара одклонила и кадъ су зато сви народи Аустрийски за спасене свога витејкогъ Владаоца Бога хвалила и славили и ясамъ гусле мое удесio и пѣсму узъ ныи сложio и онако у радости запѣвао, као што вѣрный Србинъ у Славу Цара свога пѣвати може.

Будући се та пѣсмица обје уобште допала, чега ради е и трошкомъ два отмѣна грађанина печатана па у народъ на стотине пуштена: то нисамъ могао пропустити, а да еданъ єкземпляръ и Вама, прекрасный Господине и наша Дико непошлѣмъ, лѣпо Васъ молећи, да ју съ ономъ любави и благомъ вольомъ примити неотречете се, како што самъ навикао одъ Васъ съ благонаклоношћу предусретанъ быти.

Молећи Васъ да ми не замѣрите што самъ тако проразливъ био, да Вамъ овдѣ приложено чедо ума мoga намећемъ желимъ да наступаюћи, великий празникъ здраво мирно дочекате и у кругу Ваши предраги пріятеля задовољно проведете, па изъ свега срца мoga кличући Вамъ: Христосъ Воскресе! Примъ найпосле, да у милой любави задржите и не заборавите на Вашега

понизнога Высокопочитателя

У Панчеву 16/28. Апріла
1853.

Василіа Живковића
Пароха Панчев.

XVI.

Будисављевић — Каћански.*)

Hochwürdigster Herr!

Belieben Sie gütigst aus der Beylage**) zu ersehen, welchen heilvollen und schwierig scheinenden Versuch ich beginnen habe, aber auch hofnungsvollen, wenn Euer Hochwürden, mir Ihre Unterstützung schenken.

Meiner Meinung nach liegt jetzt die Hauptsache des guten Erfolges bey der Geistlichkeit, welche dem

*) Каћански је управљао карловачким владичанством као администратор од 1854—1858., а као епископ 1858—1859. (†). Умро је, а да није видио своје двијецезе као епископ.

**) То је предлог о оснивачству гриског народне школе у Господу.

Volke das Glück der Zukunft begreiflich zu machen hätte; aber auch diese Besorgnisse verschwinden, wie Sie sich der Sache gütigst annehmen, und die guten, aber leider nur einen Theil mit Geistesaugen begabten Herr(e)n — ermahnen und belehren werden.

Ich bitte Sie Hochwürdigster Herr, meine Absicht, und die Beylage meines Versuches zu prüfen, dann mich zu belehren und zu unterstützen, und mir Ihre Ansichten bekannt geben zu belieben.

Ich habe die Ehre mich zu zeichnen

Euerer Hochwürden ergebenster Diener
v. Budisavljevich Generalmajor.

Gospich den 3. lännner 1856.

При крају примећује бенералов син пуковник Александар: Ово је прво и једино писмо Будино Каћанском на њемачком језику

[Ориг. у Епарх. Архиву у Плашком бр. 906 ex 1855.]

XVII.

Каћански — Будисављевићу.

Високородный Господинъ Генераль!

Ваше Высокопочитаемо писмо врло ме е обрадовало. Ваша племенита желя, да се народна Школа у Госпину подигне, са свимъ одговара не само засведоченомъ долякошињемъ родолюбию Вашемъ, већ и давнашњој тежко осећаној потребы народной Краине Личке.

Желя е Ваша у толико племенитія, што е већ прешла у дѣло; што се зачела производити; я мыслимъ да се са жельомъ Вашомъ свакій Србинъ слаже; и потоме я судимъ да ће найболѣ быти започето дѣло Ваше са сваке стране подпомагати; ако бы садъ юштъ хтѣли, свое особение мысли о самомъ устроенію и цѣлой организацији исте школе излагати, то бы врло лако у самомъ почеткѣ на пѣтъ стало предузетомъ дѣлу. Лако ћемо створити организамъ; ако буде чисте добре волѣ, быће и слоге у томъ; садъ е прво да добијемо тврдо подножје, съ

кога ћемо и найвышой власти моћи показати, да имамо снаге за дѣланѣ, и съ кога ћемо заиста и моћи почети дѣлати. — Я ћу Вашъ планъ сообщити Нѣговѣ Светости Господину Патріарху. Извѣстићу се од Протопресвитера, како є и уколико є ово намѣренѣ већь уведено у народъ, и по высокомъ упѣтствију Нѣговѣ Светости, и по обстоятельствама, за коя ћу своимъ путемъ сасвимъ разабрати, одъ свегъ срца настоящу, да племенито дѣло Ваше у животъ ступи.*.) Докъ Хорватска не добије свои народни Школа, о правомъ напредкѣ народа нашегъ у Хорватской ни говора быти не може.

Моя бы найвећа радость была, када бы тако срећанъ био съ Вами скоро саставити, и како о той ствари, тако и о другима наше Цркве и народа ове Епархије стварима лично разговорити. Я самъ увѣренъ, да мужеви тога одушевленія, и у томъ положенію, у комъ се Вы, Высокородный Господине Генерале, находите, не само безпристрастно, него и са вышимъ знанѣмъ и проницаванѣмъ стварій и положеніј, сѣдити можете. Мыслимъ, да се наши договори о Вашемъ лепомъ предузећу не ће са овимъ писмомъ заключити, и како што искreno желимъ о той ствари щошть и договарати се и совѣтовати, тако исто искreno желимъ и свима могућнимъ средствима подпомагати е. Посланый планъ био самъ слободанъ задржати.

*.) После кратког времена послао је Каћански ову окружницу личкому, крбавском и кореничком дроти:

Пррѣ Личкомъ, Корѣничкомъ и Корбавскомъ.

Въ Карловци, 31. Дек. 1855.

Управленија ради Консисторијма и иѣжднагаш далшагаш въ томъ дѣйствованіја ради, потребно есть знати, что сотворили есте со Предлогомъ Егѡ Высокороднїа Гдина Генераль Мајора ѿ Бѣдисављевичъ, и завестися имѣщемъ народномъ сербскомъ училиши во Госпичи, коимъ пѣтим предлогъ той во вѣдомость сиященствѣ и народѣ привели есте, и съ каковимъ доселѣ успѣхомъ, и вообще что во дѣлѣ томъ до нынѣ дѣйсвовали есте, и семь скорагаш достаточнагаш извѣстіја сѣмаш поднесите.

Благодарећи искренно на Вашемъ мени покло-
нѣномъ повѣреню, драгоцѣнномъ пріятельствѣ Ва-
шемъ препорученъ, са найвећимъ высокопочитаніемъ
остаемъ Высокородія Вашегъ

У Карлштадтѣ 28. Дец. 1855.

покорный слуга,

Сергій Катъянскій

Архімандрітъ и Адміністраторъ Епархіе.

На полеђини написао јенерал: primio na 15 Janera 1856 Bude.
[Оригинал се налази код г. проф. Милана Будисављевића, а
концепт у Епарх. Архиву у Плашком бр. 906. ex 1855.]

XVIII.

Наћански — Будисављевићу.

К. 152.

Высокородный Господинъ Генераль!

Сходно желъи моїой, у писму одъ 28. Дек. пр.
2. изявљной, ево продужена договора о школи Го-
спићкой. Нѣгова Светость, Господинъ Патріаръ нашъ,
подъ 20. Јан. о. г. ч. 152. пише ми, да планъ Вашегъ
Высокородія о поменутой школи не само одобрава,
већ и препоручуе овомъ консісторіуму, да свойски
настои, да се истый планъ у дѣло произведе, и да
се Ныювой Светости одъ времена на време яви, шта
е и колико є у томъ послу израђено. Съ радостю
ово саобщавамъ Вашемъ Высокородію съ тымъ, да
е уедно и дотичнымъ Протопресвитерима наложено,
да садъ већ слободно и ревностно о томъ настое,
и Консісторіумъ о успѣху своимъ временемъ извѣсте.

Вашемъ драгоцѣнномъ Пріятельствѣ препорученъ,
съ найвећимъ высокопочитаніемъ остаемъ,

Вашегъ Высокородія,

У Карловцу 15. фебр. 1856.

покорный слуга,

Сергій Катъянскій

Архімандрітъ
Епархіе Адміністраторъ.

На полеђини написао јенерал: Dobio na 1-vi Marz(a) 1856.
po Rim.

XIX.

Будисављевић — Нађанском.

Visoko — čestneishi gospodine!

Pervo i pervo neg počnem dalje govoriti, molim
dam i oprostite, schtovam s-latinski Pismeni pisati moram
i to iz jedinog uzroka, jer naschki niesam u mladosti
naučio, a sad mučno već ide, van akočuvas mučiti dok
me razumiete.

Hotiosam na vashe počitaemo prvo Pismo odgovo-
riti, paksam opet malo počekao, dok providim kakvise
izgleda od Naroda nadati imamo; i uvidiosam da nashe
Delo može i oče dobro napredovati, jer skim sam go-
vorio, svak je zadovoljan; a sada kadstese vi svesrdno
ovog Predpriatia primili, i njegova Svetost gospodin
Patriarh odobrava, to onda drugo nefali, nego volja i
prava revnost nashega sviashčenstva, ali sada nie ni tu
dvoiti, jer ufamse dasu ma(n)ko*) dvie tretine nashe
misli, a ostali nitice moći, nitiće četi — nazad ostati —

Svetaje istina shto kažete, dae prvo tvrdo podnožie
dobiti, jer gde toga neima, tu se nemore ni početi, ali fala
Bogu sadje Nadežda tolika kao kad imamo; a dalje
što delati zavisiće od nashega dobra sporazumjenja, za
koje i ja kažem, dabi jako potrebno bilo, dase lično
razgovoriti moremo, jer po mojem mishljenju treba
mnogu Prepreku s-Puta ukloniti dokse czje dostigne;
jerbi moglo koliko shto drugog, toliko opačine (т. ј.
накости) biti, koja bi smetala**), — sbogtogasam sa
ovim vriednim generalom***) govorio i preporučiomu, danas
pomogne i zashtiti, akobise od njega kakovo izvestie
iskalo, ili akobise odozdo — kakva smetnja nabaczivala
i onje obećao sve i svaka. Daklen Gospodine, ako vi
nebiste po kakvoi službi amo ali kud otishli, toču ja
u Aprilu ali Maju gledati da tamo dočem, a dotlenčemo
izvestie i uspeh od naroda imati, i pak onda shto Bog,
i nasha volja i revnost dade.

*) barem.

**) Ovo se односи на zloglasnog obrestara Peška (Pešk).

***) Urbaniom.

Ja niesam dvojio, da njegova Svetost Patriarh neće
s-Radosti nashe nakanjenje odobriti, jer josh kadsam
iz Banata polazio, i kod njega bio, kazaosamu moju
namjeru; (ako moguće bude), drugač malo dame nie
ustavio tamo u Karlovci da ostanem. —

Nestrpivo očekujući onoga čassa kadću vas lično
moći pozdraviti, i svamase razgovoriti ostaem

Washego Wisokočestia
pokorni sluga i ako dopustite

— Priatelj
Budisavljević.

Gospich dne 5. Marz p: R:
1856.

XX.

Наћансни — Будисављевићу.

Высокородный Господинъ Генераль!

Налазимъ, да е непотребно Высокородию Вашемъ представляти, у каковымъ се тежкимъ околностима находит свакиј священикъ, кои се у Госпићу на Адміністрацију поставля. Ви сте очевидацъ свега тога, кои показваете милосрдје према тескобномъ стану тамошњега священика. Ваше племенито срдце у многимъ приликама заузимало се е за нѣга, изыскивало то нѣгово материјално добро, или честь наше православне вѣре.

Сада у Госпићу налазећи се Адміністраторъ просио е Консисторијемъ за болѣ мѣсто, и то са таковимъ вѣроятнимъ израженїјама, да се е Консисторијемъ побѣженъ нашао, постаратисе за болѣ ухлѣбленије тога священика. На упразнѣно мѣсто нѣгово имало бы се послати друго лице, кое бы съ досадашњимъ приходима лакше задовољити се могло. Но као што сте вы, Господинъ Генераль, и сами увидѣти могли, да е тамо тежко за священика, особито новодошавшегъ, безъ слободног обиталища быти, тако молимъ Ваше Високородие, да по ревности Вашой за све, што се чести и благостаня нашегъ,

народа тиче, и уваженіем Вашимъ настојти изволите, да бы се общество, коемъ е такођеръ о той ствари писано, за обиталище священическо побринуло. Я држимъ, да су членови общества у станю, безъ собственне знатне штете то учинити; тымъ ће постѣпкомъ, притомъ себи честь и священникъ велики подпорѣ учинити.

У осталомъ Вашемъ драгоцѣнномъ пріятельству препорѣченъ, съ ѿмѣннымъ высокопочитаніемъ остаемъ,

Вашегъ Высокородія

У Карловцу 11. Марта 1856.

Высокопочитатель и пріятель искреній

Сергій Катъянскій

Архімандріть

Епархіе Адміністраторъ.

На полеђини написао Јенерал : pr. dne 27. marrz 1856.

[Оригинал се налази код г. проф. Милана Будисављевића а концепт у Епарх. Архиву у Плашком бр. 196 ex 1856]

XXI.

Наћансни — Будисављевићу.

Высокородный Господинъ Генераль!

Ваше высокопочитаемо писмо одъ 28. Марта*) пріиміо самъ са радостю и искрено Вамъ благодаримъ на повѣренію, съ коимъ у дѣлу убоге цркве Госпићке са мномъ говорите. Приложена карта много ме је обрадовала; да имамъ одъ цѣле Епархіе, одъ сваке парохије такову карту, то бы ми одъ велике поласе было при реглацији Парохија. Оно је све тако, као што велите за Госпићкѣ Парохију, али садъ не можемо одустати одъ тога, што је већ почето; само найпре да добијемо Сессију за Госпић т. е 102 f. годишић, пакъ онда ће лакше быти израдити, да буде у Госпићу парохија. Тако ћемо имати Сессију и у Госпићу и у Смиљану, а овако не бы имали у Сми-

*) То је писмо нагубљено.

ляну; Еръ да се рече, да ће Смиљанъ быти капелланъ, онда они Сессіе не бы дали, Еръ то само Парохіи припада. Мени су препоручили юбіліраногъ Пароха изъ Доляна, Георгіа Поповића, да би онъ быо за Госпич, и онъ се изјасніо, да бы радо тамо ишао; я самъ на то пристао зато, што е онъ самацъ; но я га видіо нисамъ, него су ми сви казывали, да е чистъ, уреданъ, точанъ. Я не желимъ, да Вамъ буде то противно, зато и одлажемъ, те га нисамъ досадъ послао. Ако бы ми могли штогодъ у томъ казати, драго бы ми было, премда иначе человека безъ фамиліе немамо. Я ћу се радовати кадъ дођете овамо, да ми дате ту честь, и да къ мени у кућу дођете, докъ самъ јоштъ овде; Еръ е могуће, да ћу се јоштъ овогъ лѣта у Плашкій преселити.

Желећи да чувство ваши многолѣтни заслуга за Цара и отечество, радость дѣховна одъ предстоећи велики наше православије цркве Праздника, пріятно пріумножи, съ особеннымъ высокопочитаніемъ драгоценномъ пріятельству Вашемъ препорученъ, остаемъ,
Вашегъ Высокородія,
У Карловцу 3. Apr. 1856.

покорный слуга и пріятель,

Сергій Катъянскій

Архімандрітъ Безд.

Епарх. Карлш. Адміністраторъ.

На полеђини написао Ђенерал: prim. na 17. aprila 1856.
по Rimskom.

XXII.

Будисављевић — Каћансном.

Visokočestneishi Gospodine!

Na Lazarevu Subotu ostalismo bez službe, a dase nebudemo popashtili pozvati kapelana Doshena bilibi i na czvetnu nedelju bez nje, prem dae ovde sad klassa officira i unteroff(ici)ra, tako dae puna cerkva N-roda bila.

Kapelan Oklobčia, neznam zashto, predaoje bio ključ od crkve cerkovnjakom (tutorima), i kazao da vishe služiti neće; i opet dae, mislim na vashu zapovied primio; neznam shtoe tome čoeku? znam damue bilo kad i kad oskudicze, ali sad u ove Dane takovo Delo i Ruba doista je čudna stvar. Bijoe u Petak u jutru kod mene s Zeignissom u ime kolernog lanskog wremena i jasamga s-mnogim josh podpisao, i niemi ni Rieči rekao od kakva nezadovolstva, tako moram misliti, dae tai čoek poludio. —

Ni ja ne poznam lično toga Paroha Popovića, nego onje u Koreniczi i u Srbu bio, ali Ljudi od njeg (malo) shto Pohvale dostoиног znadu, i boimse da neće moći ovde svoje službe pristoino zastupati.

[Onai kapelan Doshen izjasnio se da bi on za neko wrieme ako Proto uzhtje dopušhtiti i vama predložiti, u Praznike dolazio i služio, tubi preoba bila neka pomoć, ali iz uzroka koesam vam u prvom Pismu pisao, treba sveshtenik u Gospiću skoro svaki Dan]; Daklen čestneishi gospodine gledaite akoe moguće kakva vredna kapelana pak i sa familiom, dok se Doba ukaže, dase jednom za svakad gospičkoi cerkvi i obshtestvu pomaze. Zdravstvuite!

Washeg Wisokočestia

sluga i Priatelj

[Gospić] 23/11. aprila 1856.

Budisavljević.

XXIII.

Будисављевић — Наканском.

Wisokočesni gospodine i Priatelju!

Vi imate pravo reći dasam ja nepostojan, i dasam istinu uvredio, ali molim dami dopustite dase malo izvinim. Ja sam obetja (т. ј. обећао) тамо доћи i svamase porazgovoriti — o nashem preduzeću shkole, ali budući dae nemarnost i neponjatie i mislim sama neka

*.) Ово у загради препретано је у концепту.

sebičnost (разумевај: самољубље) nashe nakanjenje, ako i ne razvalila, a ono malo preprečila, i toga radi niesam tamo ni kteo za sad ići. Proto korenički*) veli da Ljudi neće dase u to upushte; Protho Terbovich kaže da stiem nie presha, i da neće Ljudi vishim djelom da pristanu, samo Proto Chučković štoe sa svom revnosti sve podane Sveshtenike i Narod sklonio i već davno predao, koe mislim daste i vi dobili. Daklen sad vidite dasam imao pravo, kad sam rekao, da sve od Sveshtenstva zavisi, jer evo czielog svedočanstva sa Protom Čučkovićem, i na priliku ovde kod Terbovicha sa revnostnim i za izobraženje slavno težećim Parohom Teslom, koegae Parochia sva k-Delu privolila, a naizad i sam s koimsam graničari otom govorio, i stvar mu razložio, svakie rekao da oče, i dae to dobro; metim-toga akoe s-nemarnosti odloženo, nie zabačeno; ako ne svoim putem ishlo, valjda će s-drugim bolje.

Sudim dae na vash Predlog zbog sessie za ovdaš(n)eg Sveshtenika od OberCom(an)de na ovu Brigadu doshlo, dase njegov stalež (т. ј. стање) opishe i predloži, i takoe ovaj poshtenjeishi Czoek g(en)eeral Urban tako stvar opisao, taki Bericht poslao, i predložio dase ovdašnjem sveshteniku dade godishne 300 fr. Jasam čitao, i mislim da moraju dati, ili ako na tai Bericht nedadu, onda nie kasno ni moliti — a vas daklen od toga izvjeshtavam da akobi vas shto pitali, dase znate vladati, i zdravstvuite kao shto želi

Vasheg Visokočestia istini Priatelj i sluga
Gospich 24. Juna 1856. Budisavljević.

XXIV.

Маћансни — Будисављевићу.

Высокородный Господинъ Генералъ,
Господине и Пріятелю высокопочитаемый!

Ваше писмо одъ 24. Юния примio самъ. Радовао-
самъ се Вашемъ долазку, но знаю самъ да имате-

* Самуило Поповић.

довольно узрока, збогъ кога доћи нисте могли. Я ћу се 23. Јун./5. Јул. са свимъ преселити у Плашки; Плашки садъ ни крова нема, но зато башъ и идемъ тамо небиль се Ђданпѣтъ већ оправio. Я самъ за Госпић писао и онако жалостно, као што есте, опи-
сао. Био самъ скоро у Загребу и ту су ми рекли,
да су готови учинити предлогъ, да се даде 400 f. —
Да є којомъ срећомъ тако предложio тай честити
Господинъ.*.) Прегледаюћи Акта Госпићка, наиђемъ
на једно писмо, од истога Господина, изъ кога самъ
видio, дае мужъ праведанъ. Я га лично незнамъ, аль
га высоко почитуемъ, и мыслимъ да му пишемъ.
Сад ћу послати Рекурсъ, да се Богословiя отвори;
описао самъ цѣло станѣ како што есте; обећали су
ми у Загребу даће добро препоручити. Молю самъ
да Свештеници выше неиду на бригадске коншкріп-
ције, еръ є то изъ многи узрока неприлично было и
то самъ већ добio Рѣшенie одъ Арме Обръ Команде,
да выше не иду него да се писменно изясне. Мени
се види, да бы се дало гдѣшто израдити, само треба
добръ начинъ. Са покойнимъ владикомъ**) нису се
слагали, то су ми садъ па и самъ св. Банъ казивали.
И я бы рекао, да є покойни гдѣшко каприце гонiо,
па сотым и друге послове себi кварio. Кога є мо-
лити, ние га срдити. Я самъ напредъ знаю съ кое
ће Васъ стране сунце огрејти. Я већ прилично по-
знаемъ Свештенике ове Епархије. Гдѣ права воля и
ревностъ, ту се много може учинити. Я самъ напредъ
знао даће кодъ Чучковића добро быти, и кодъ нѣга
само онће нiе испало за рукомъ, гдѣ нiе ревностна
Свештеника. Я бы желio Теслу познати, небыль онъ
могao мени у Плашки доћи, тамо около наше Го-
споине, Еръ дотле могућe є, да ћу гдѣ на путу быти.
Я овће радимъ са Обществомъ, да се подигне Бла-
годѣјnie, Конвиктъ, за једно 40. дiака, кои бы се
овће учили, пакъ после были нѣки учитељи народны
школа а други Свештеници. Общество бы дало квар-

*) То је госпићки бригадир генерал Урбан.

**) Евгенијем Јовановићем.

тіръ у свомъ великомъ Зданію, новцы скѣплѣни на Споменикъ Мушицковъ да буду основъ те фундаціе, а проче да сви прилажемо и умножимо фундацію. Кадъ угодимо штогодъ явићу Вамъ. Ако бы ово испало за рукомъ, онда бы за учителъ и Свештеніке за цѣлу Хорватску были осигурани. Овай є посао у толико лакши, што се неморамо старати за зданіе ни за Учителъ, јеръ то све има оће, само се иште трошакъ за храну за 40. діака, а ово морали бы свакояко набавити; я самъ увѣренъ да безъ овака Благодаренія не можемо напредъ корачити, одъ сиротинѣ. Свако предузеће оће потежко иде, но ніе чудо, и у дольнимъ благословеніимъ предѣлами народне ствари слабо напредую; иште се выше одувивенна већ свагдашия.

Я се Вашемъ драгоцѣнномъ пріятельству и овомъ приликомъ особенно препоручуемъ и са найискреннимъ высокопочитаніемъ остаемъ у Карловцу горн. 16/28. Јуніа 1856.

истинный пріятель и слуга
Сергій Катъянскій
Архімандрітъ Бездинскій.

XXV.

Наћански — Будисављевићу.

Ваше Высокородіе!

Колико самъ с' едне стране желіо присутствовать щвященію войнички застава у Госпиту, и томъ приликомъ састатисе съ Вашимъ Высокородіемъ; толико ми є жао, што обстоятельства и Ваша позната нису допостила, да бы я то учинити, и мою желю срдечну испунити могао.

Приликомъ овомъ имамъ честь, явити Вамъ, да є одъ стране Консисторијма писано Благочестивомъ Обществу Госпитскомъ, да се за обстанакъ Адміністратора садашнѣгъ, до высочайшегъ Рѣшенія у смотренію плате сталне за истогъ, по могућности постара, особито што се тиче квартирѣ, и тымъ

поводомъ узымамъ себи слободу, обратитисе на Васъ, Господинъ Генералъ, као на похвално познатогъ пріятеля те ствари, съ томъ молбомъ, да и у будуће као и досада Ваше вниманіе томъ предмету поклонити изволите; а Консисторіумъ ће, чимъ буде врѣме тому, за друго отлично лице побринутисе, кое ће быти у станю, званіе Свештеничко у Госпиту съ честію одправляти. Вальда ће скоро доћи Рѣшеніе за Госпитъ, а дотле судимъ, да є нужно, да овай тамо остане, да бы се тако и приэрѣнемъ на нѣгово бѣдно станѣ высоко Рѣшеніе ускорило.

Я се Вашой драгоцѣнной любови препоручуемъ, и остаемъ за свагда,

Вашегъ Высокородія

У Плашкомъ 19. окт. 1856.

покорный слуга и Пріятель,

Сергій Катъянскій,

Архімандрітъ Бездинскій.

На полеђини написао ћенерал: pri(mio): na 7-mi 9bra 1856.

XXVI.

Maćanski — Budisavleviċu

Visokorodni Gospodin General!

Niesam Vam odgovorio na Vaše pismo od 27. Sept. o. g. i sad uzimam radostnu priliku da Vam odgovorim, i da Vam ujedno pozdravim sveti i veliki praznik Roždestva Christova, Novoga Ljeta i svetoga Bogojavlenia. Vama je Bog dao i liep i slavan život, i ja Vam od svega srca želim, da Vam još Bog i to da, da u spomenu svoje slave ioš dugo poživite; u Vašoj dugoj i liepoj starosti imala bi radost Vaša savjest, koja bi se radostno obzirala na svoj prošli život, imali bi radost Vaši sinovi i Vaši srodni i prijatelji, imao bi radost Vaš srbski narod, koji se Vašim imenom diči, imalabi radost Vaša pravoslavna crkva, koja na Vas gleda, kao što je stara pravoslavna Crkva na svoje vojničke junake,

na svetoga Gjurgja i druge gledala, a dopustitemi, da još jednu rečem, — imao bi bezgraničnu radost i Archimandrit bezdinski, koi Vas od sveg srca poštuje i ljubi! — Bog nek Vam daruje mnoga leta. — Iskreno Vam kažem, da želim s Vama biti, i ako Bog da, na proleće moraćemose sastati. — Moja administracia dugo traje; naravno je da u takovom slučaju svakojaki govora ima; no budite uvereni, da nije ništa drugo u stvari, već ovo: Sveti patriarch hoće da se opravi Residencia iz dohodaka interkalarni i zato odlaže postavljanje Episkopa, a praviteljstvo jako navaljuje da se već drži Sinod; stvar se na proleće svršiti mora, a dotle će biti i Residencia gotova i nadam se da će vrlo lepo biti opravljena. U Plaški treba da dojdete; Vas narod ovde vrlo lepo spominje i mislim štoje spomen Vladike Jakšića medju Episkopima, to će biti Vaš medju ovdešnjim Komandantima. — Za Gospic ništa Vam neću govoriti, jer znam da se Vi za tamošnju svetu Crkvu starate. Ja sam predložio, i već od Armee obrkomande odobreno je, da se reducira Parochia Javoranjska u II. bansk. Reg. — Sad se još za jednu dela, da se reducira, pak onda imam puno pravo iskati Sesiju za Gospic. — Gospicu se pomoći mora, i ja ču svoim vremenom sve moguće učiniti, no svakojako želim, da to bude tako, da se ne dira u Parochiju Smiljansku i Divoselsku. Pokojni Gosp. Episkop nije želio da se ove dvije Parochie ukinu a i meni čini se, da to nebi dobro bilo. No sve čemo to viditi, i što najdemo za dobro, gledaćemo da ovršimo. Moji poslovi kod Gen. Komande vrlo dobro idu; što sam godj dosad pisao, ništa nijesu odbacili — osim Gospica — ito ne kod Gen. Komande; i tako čujem da su sa mnom vrlo zadovoljni.

Želim vam i paki od Boga sva blaga i svaku radost ovoga sveta i ostajem Vašej ljubavi preporučen, u Plaškom 21. Dec. (2. Jan) 1857.

Vašeg Visokorodija

iskreni prijatelj
Сергій Катъянскій
Архімандрітъ Безд.
Епарх. Карлш. Адміністраторъ.

XXVII.

Наћански — Будисављевићу.

Высокородный Господинъ Генералъ!

Како су намъ се лѣпе надежде за Школу и Парохию Госпићку осутиле, моралисмо и волю изтубити о томъ далѣ што и диванити. Заиста нисамъ мыслю да може тако тежко рѣшеніе за Свештенника Госпићкогъ изићи. — Но шта ћемо; види Богъ. Садъ ћу гледати, да пошлѣмъ тамо свештенника, безъ фамилије, да може лакше обстати, пакъ онда мора се даље гледати за ту Парохију ма што да се уреди. Кадъ буде готовъ домъ парохијални, и сотымъ ће лакше быти. Врло ме є ожалостило чудесно забраньванѣ звонења.*⁾ Кадъ годъ чуемъ рѣчъ Лика, одма ми изиће Турска предъ очи; има сваће свашта, али тога што є у Лици, ниће ніе; Зашто є тамо тако, Богъ светый зна.

Знамъ да бы и Вы желили знати, кадъ ће ова Епархија Епископа добити; Я Вамъ ништа извѣстнога незнамъ казати, но држимъ да и то већ далеко быти не може; и заиста већ є крайнѣ врѣме.

Я се препоручуемъ Вашој любови и са найотмѣннімъ высокопочитаніемъ остаемъ,

у Плашкомъ, 3. Јуна 1857. искреній пріятель,

Сергій Катјанскій
Архімандрітъ Бездинскій.

При kraју писма додао је ќенералов син пуковник Александар ово:

Сад као да је престала кореспонденција у аловољи због неуспјеха, који се има приписати неком дијелу свештенства. Нека ми Бог опрости, али ја бих рекао, да је Каћански више обећавао него што је радио.

Слиједеће писмо Каћансково као да би хтело прекинути то мучање, само ми је за чудо, што он говори од забране звонења 1857; кад се онај шкандал догодио о ускрсу 1858., као што приложено писмо свједочи. Мора dakле да је те забране било и 1857. или усмено без патроле и бајонета.

*⁾ Кад су на Благовести, у који је дан падао и католички велики четвртак почела звонити звон у српској православној цркви, обрстар Пек забрани силом звонење, дозвове к себи пароха Тому Оклобџију и нападне на њег најгрубијим ријечима. У оштрој препираци, која је изстала између обожије, у мало што није Пек дао пароху пред гостиником "штокхаузом" избатинати. Разјарени Пек заманујши греком из њега Тому као да ће га ударити узвикне: »Ја ћу Вам дати 50 батина... Као за крађу Ви сте били... — пак нек (Вам) тко батине дати ће!»

[Примједба аутора.]

XXVIII.

Будисављевић — Наћансном.

Čestneishi gospodine i Priatelju!

Washe počitaemo Pismo od 2-gi Jänera po R: razumiosam dobro, i neimam, niti znam shto drugo reći, nego blagodarim iz srcza i tako isto želim vama svako Dobro koje Bog oniem Ljudma daje, koi nežive samo za sebe nego i za svoj Rod i za njegovu sreću — i dobri vam Tvoracz nebesni brzo i skoro otvorio Put — i darovao dosta snage i Prilike, da položite temelj Nauke i Prosvjete u ovom siromashnom, udaljenom i skoro zaboravljenom, ali doista i dobrom narodu; jer akoe i ostao nazad*), to doista nie kriv Narod, nego drugi *netko***), — koi nek u zemlju pred Pravdom gleda. —

Vi velite, dase na Proleće moramo sastati, i razgovoriti a toje i moja želja, i toje moralo pasanog ljeta biti, ali pored drugie mojje smetnja, zadržame moi Sin (Леко), koije sa svojom suprugom i malim sinom iz Banata doshao bio i ovde se neko vrieme bavio i tako mi bash i moi finanz minister reče da odložim *Put*, ali prvo nekse vidimo, evo opet neki moi Plan za školu, — jer mise neda mirovati, jer wrieme odlazi a konaczse moi primiče — budući da znam da more biti, samo kadbi Ljudi ponjatia imali, i kadbi kadri bili widiti ono vrelo — iz kog obšta narodna sreća teče. Kod prvog moga pokushavanja opaziosam, da nekoi Ljudi, živući samo za sebičnost, misliše, da je to moje neke slave cziel bila, i dabi stim i oni bajagi neshto izgubili shta neimadu — o Bože oprostiiim, jer nevide shto rade! a ja Bogme moj Priatelju već niti trebam niti tražim za mene, neg za naroda glas i sreću. Iz ovog uzroka oču da vam predložim svoje mishlenje na kratko, dok budemo mogući lično govoriti, pak onda čete vi djeistvovati na

*) Овде је био написао Јенерал: akoe malo surov — па је онда прејтрасто.

**) Овде циља Јенерал на Аустрију.

Ijude. Ta vidite dasu i Russi zbog nekog podozrenia uputili sve njihove želje i Delo kroz Pariz*) —

Evo daklen moga Plana za shkolu:

Budući da od prvog Predloga nema nishta nemogadia biti, takosmose mi ovde sticali i kupismo za sveshtenika kuću**) Stock hoch, dae nama i svakom Dika. Popo ima 3 liepe sobe gore, ima novu shtalu i liepu avliju i ima liep vrtao za sve potrebito zelenje preko godine i za vishe — a daljesu josh 3 Sobe za shkolu na vishe Djecze dosta prostrane. Popo neima čudo posla s- narodom, jerga malo ima, a Popo neima Plaće, daklen (treba) da Popo sam naučitelj bude, a shkola ima. tobise onda dvie nesreće uklonile, to jest Popo bi dobio Plaću, a Škola bise- ako za sad i mala — otvorila.

*) Tim riječima xoke ġenerał da kaže da arhimanđrit преуама из себе главну улогу у оснивању Школе; кад већ њему подмећу суетну и славољубиву тенденцију.

**) Ово су ти прилагачи за парохијални дом:

Бенерал Будисаљевић (100 фор.), Бенерал барон Урбан (50 ф.), обрстар Пект* (20 ф.), обрстар Касумовић (15 ф.), мајор Хорват (6 ф.), мајор Вагнер (5 ф.), обрстар Дошen (15 ф.), обрстлајтант Мештровић (2 ф.), мајор-аудитор Фрич (5 ф.), мајор Самбсон (2 ф.), обрстлајтант Вукмановић (10 ф.), мајор Ђурковић (2 ф.), мајор Кнежић (2 ф.), трговац Јуре Прибић (50 ф.), лајтант Пилип Петровић (5 ф.), трговац Малешевић (Maleshevic) (20 ф.), трговац Ђуро Замбелић (5 ф.), арцијакон Гргур Панчић** (10 ф.), поштар Јован Белобрк (10 ф.), мајор удова Марија Корица (рођ. Оклобџија) (50 ф.), капетан Гргић (4 ф.), лајт Томичић и Томљеновић (по 1 ф.), официјал Лечес и Дундовић (по 2 ф.), акцесисте Биљан, Стилиновић и Белобрк (по 1 ф.), Марија Дундовић (1 ф.), акцесиста Бркаљашић (1 ф.), фурији Палковић, Шимић и Гргурић (по 1 ф.), акцесиста Јаков Девчић (по 1 ф.), капелмајстор Весели (5 ф.), лијечнички помоћник Швајдер (5 ф.), капетан Кнежевић (3 ф.), трговци Јово Гробић и Нико Ристовић (по 100 ф.), Трговац, Трбојевић и Вучковић (заједно 40 ф.), мајор Васо Заставникović (20 ф.), капетан Симо Кекић (15 ф.), обрајт Тоде Рабатић (10 ф.), лајт удова Боја Вучковић (15 ф.), трговац Јово Борић (40 ф.), капетан Тоде Басарић (15 ф.), лајт Сава Лемајић (5 ф.), капетан Фране Јешић (4 ф.), капетан Миле Огњеновић (10 ф.), капетан Петар Витас (20 ф.), Јосиф Бах (10 ф.), ковач Миле Делић (40 ф.), трговац Гајо Милескин (50 ф.), удова лајт Крнић (10 ф.), акцесиста Колаковић (3 ф.), ковачник Лука Дошen (2 ф.), поштар Лазо Ојачинкус (34 ф.) трговац Ико Медаковић (60 ф.), обра Карло Едер (4 ф.), Јосиф Визер (3 ф.), мајор Стошић (5 ф.), капетан Гњатовић (1 ф.), лајт удова Борота (2) ф., капетан Марко Драшковић (10 ф.), удова обрл Стоклић (5 ф.), мајор Вукелић (50 ф.), регион. инжењер dr. Ловренчин (10 ф.), капетани Богуновић (10 ф.), Дреновац (12 ф.) и Петричић (10 ф.).

*) Овде примећује ќенералов син пуковник Александар: И он пријавио. Језит.

**) Овде примећује ќенералов син пуковник Александар: видите, и стари Панчић архивацији.

Wi pitate, a odkug Popo da dobie Plaću? evo kako ja mislim: Lani da budu sveshtenici čeli jednodushno i izkreno kao shtosu nekoi činili, prionuti, bio bise narod sklopio da dade ono shtoe iskato, ali budući dasu mnogi mislili, gdjeli škola, gdjeli naučitelj, pakse i zato oladnili; a sad kao reko, evo škole, a evo naučitelja, samo da ima Plaću; a toe lako moguće, samo akoe dobre volje i žive želje za narodnu sreću, jest velim sreću, jer akoe i malen Početak, zato znamo za sve shto zemlja rodi dae maleno, ali kako veliko sve naraste! Da nie neko opazio da Para ima snagu, nebi danas železnicza ni Parobroda bilo. Kadbi daklen svaka Dusha ovog R(e)gimenta, pravoslavnog vjeroizvedanja dala ne po 18 k. kao smo lani iskali, neg po samo 7 k. ondabi načiniose *fond* da more zveshtenik ili naučitelj 25 f. mjesечно imati, a ktome josh ono Priodka, shto od naroda ima, onda bi mogao za prvo vrieme živarati, a vjeruite, kadse narod i sveshtenstvo osobito uvjeri o koristi, ondabise nashlo sredstvo, da bi fond rastao, i dabise mogla, more biti, i podupirati Plaća, jerće svak poshteno misleći, svake godine, doprinositi, i takoće fond rasti.

Shtose tiče ustrojenja shkola, i kakose to postignuti more i mora, tomebi mogli, ako Bogda kadse sastanemo nas dva Put naći; samo kao reko, akovamje ovo Predloženje po volji.

Iz gore pomenutti uzroka gospodine i Priatelju maramise onda Wi sveshtenstva popasti, jer kao da meni svi nevjeruju, kaosam gore rekao. Molim javitemi, shto vi mislite od ovog Projekta, pak onda kako liepo Wremennastane, doćišu tamo, ako vi more biti amo nieste nakanili doći, ili more biti da vas odzovu u Karlovcke, davam dadu ono shtoste već odavno zaslužili, koje želi od svega srdečza

[Gospić] den 2. febr. 1858.

Wash
istini Priatelj

B.

XXIX.

Будисављевић — Нађанском.

Čestni gospodine i Priatelju!

Naiprvo prosim za oproštenje, da vam niesam na vašhe Pismo od 2-gi Jänera odgovorio; moram priznati iz početka neko oklievanje — pak ondasam bio počeo pisati, što reče Shvabo — ein langes und breites zbog shkole, te i to ostavim dobolieg wremena — i do ličnog razgovora, utom popaneme neka slaboća, pak nai-kašnje panem i u postelju te sam ovo već 3. nedelje više u njoj neg na nogu, a pripomoglo mi i skandalno dello*) ovog obrstara na veliki četvrtak, kao što vamje i ovdašnji Popo javio.

Gospodine! ako se ovoi sili kakav liek nenaide, onda ode sve naopako. Ja sam odma pisao i javio službeno Comandiranom (Generalu) i sudim da nemogu nikako na moi anzeige ostati ravnodušni, me(d)timtoga svaštae moguće biti — jabi vam bio odma javio, ali niesam mogao, jer sam ležao. Šta Vi od toga mislite, i koje ste korake učinili molim samo u kratko da mi kažete.

Jabi vam više pisao, ali sam slab, neg zdravstvuite, kadse okreepim više —

Gospich dne 27. april(a) 1858.
po R.

Wash Priatelj
Budisavljevich

[Епарх. Архив у Плашком бр. 362 ex 1858.]

Милостивый Господине!

Господинъ Генераль Будисављевичъ предао е еданъ Президијалъ одма Преузвишеномъ Господинъ Генералъ Шокчевичъ о овомъ найновијемъ у нашој цркви догођају, јако га е

*) Ово се односи на насиље што га извршише војници у господињију православној цркви на Богојављење, у који је дан падао и католички велики четвртак. Кад су звона звонила, по налогу алогласног обрстара Пека (Роек) упаде у цркву један официр с оружаним војницима, окују је тројицу црквељака и отерају их у затвор. Како нису могли оковати свештеника под одједлом, то су за вријеме цијеле литургије стајала у цркви четири војника с изврнутим бајунетама. /Примједба пишчева/

гашло, да послѣ ние у црквѣ долазио, него се є башъ и тогъ поболѣо, дао Вас є овомъ приликомъ лѣпо поздравити. — Као да жали Гдинъ Пекъ и самъ шта є учинио еръ мѣ нико не бегена, а покашава(о) є неколико Господе питати, кои се самномъ састаю, есамъ ли я јавио мојай власти.

— — — — —
У Госпичѣ 5. Апр. 1858.

Вашъ
найпокорни слѹга
Г. Алагић
Адміністр.

Читао самъ у Дневникѣ,
да є дѣховникъ Беочинскій
умро, лака мѣ перна земља.

[Оригинал у Епарх. Арх. у Плашком бр. 437. ex 1858.]

Да су се ови прогони српске цркве у Госпићу и касније понављали видјећемо из слиједећег писма истога попа Ђуре Алагића бану Шокчевићу из 1865. г., које у преводу доносимо:

Ваша преузвишености!

У Госпићу, средишту цара Фрање Јосифа I. личке пуковније, има становника обију вјера, наиме православне и католичке; а ту су им и њихове посебне цркве.

Прошлијех година припремали су католички свјештеници, потпомагани војничкијем органима, нашој православној цркви свакојаке сметње; ако прем становници обију вјера живу у најљепшој слози, међусобно се жење и кумују. Ако је кад потреба, прилажу сви без разлике прилоге и једној и другој цркви.

Још оно првашње сплеткарење католичких свјештеника и моћнога милитара, напосе г. пуковника Пека (Рѣк), примора нас — као што се Ваша Преузвишеност најмилостивије сјећа — год. 1858. први пут потужити Вам се; и премда се тај раздор мало утишао, почине се ето поново указивати под правом г. Бермана (Bermann), пуковника и заповједника пуковније, који је заповједио, да свира музика управо на наш велики петак у вечер на главној улици.

Такијем поступањем неће нико пожњети обилате плодове узајамне љубави и слоге, већ се њиме сије вјерска мржња; а споменути чин свједочи, да и г. пуковник подобро мраи на наш закон. Под овакијем околностима не могу више

зајемчити, да се од сада супрот свијех заповједи и забране не ће звонити на католички велики петак у православној цркви.

На што нам је једнакост, коју је Његово апостолско Величанство, наш премилостиви цар и господар објавио својим народима, кад на католички велики петак око православне цркве војници наврнутијем бајунетима стражаре и звона нам завезују, а на наш велики петак овђе у Госпићу игранке и концерти приређују се.

Број људи православне вјере у главном мјесту Госпићу није велик; али је за то у пуковнији (регименти) двије трећине народа православнога; па и часнички збор, који музиканте издржава, већином је на нашој страни.

Откуд може да тако својевољно поступа пуковник Берман, кад није властан сам располагати с музиком, и зашто приређује уз пост забаве и игранке госпођама штопских официра, кад има музиканата и православне вјере.

По моме мнијењу изазвала је ове сплетке она омраза, која је завидила поштеном и поносном угледу г. потпуковника г. Елгера, кога сам ја са још неколико присташа испратио из мјesta, кад је премјештен у Оточац. Тијем сам ваљада дај повода овом недостојном поступању, које се ради нас неколико по никаквом праву и расуђивању није смјело преносити на све православне становнике, а најмање на цркву.

Ваша Преузвишености! Врли Господине! Ми очекујемо сваки час, да ће Ваша чувена благост и доброта окренути на боље наш садањи положај; живимо у нади, да ће се учинити крај такијем преступцима г. пуковника и да ће се с нама поступати као и са осталијем становницима аустријскијем.

Ваше преузвишености најоданији слуга

Ђуро Алагић

свештеник

потлачене прав. цркве у Госпићу.

Како су госпићки Срби једнодушно устали против тога насиља, овђе би био зло прошао пуковник Берман, да га није спасао ќенерал Вајман (Weymann), који се оних дана на његову срећу десио у Госпићу. Вајман наиме наведе у одбрану обрстарову, да је музика свирала њему у почаст, и да му је (т. ј. ќенералу) ко казао, да је тај дан велики петак православни, он нипошто не би дозволио свирати.

[Примједба пишчева.]

XXX.

Маћански — Будисављевићу.

Visokorod. Gd. Generalu od Budisavljević!

Primio sam vaše pismo, a i da ga nijesam primio, znao bi, kako vam je. Duša vam je uvrijedjena; nomi se moramo hrabriti i tešiti; nije to prva uvrijeda; nije jedina, nije samo ovdje. Pravoslavna Cerkva na mnogi mesti plače; no ko plače, ne propada, ne mora propasti; suze su često izvor radosti, i nebo je veseli, kad je prvo plakalo; posle kiše duga, radost neba. — Pomislite, kako je bilo prie sto leta pod našim svetim Vladikom Jakšićem; kako je bilo pod Miokovićem, kako pod Mušickim; nije danas gore; hvala Bogu mnogo je bolje. A daće Bog, biće jošt bolje. Još je dovoljno naše obće duševne snage; ako nije onako svjetla, onako čista, onako gotova na žertvu, kao što je bila prie sto leta, nije ni kod drugi naroda i zakona bolje, a za nas je to dobro, što je duh prosvećenog vremena oslobođio nas od one tiranske sile, koja nas je prie sto godina mučila. Još se nešto te sile nalazi, to znamo i vidimo svi, a vi je i osećate; no takovu je silu sav prosvećeni svet osudio, i ona se samo ioš u tiranskim državama krije, i ioš na gdekojem mestu i u prosvećenom Carstvu. — Alagić je ovamo tužen, kao da je on učinio eksces; sad će se odavde na to dati odgovor; sve će se kazati, i vi ćete ga čitati; a ja sam ioš lane sva Akta poslao našem Svetom Patriarhu, da traži i nadje leka gore; a sad sam mu opet sve to pisao; ja sam uveren, da se sad svršiti mora; neka reče Praviteljstvo, kako stoji stvar, pak da ne bivaju ekscesi. — Ja Vas molim da čuvate svoje zdravljje. Vaš je život naša radost, čest, polza. Treba ovog leta da se sastanemo, a daće Bog, te će to i biti. Vašem dragocenom Prijateljstvu preporučen, ostajem

u Plaškom 19. Aprila po Srbskom, god. 1858.
Vašeg Visokorodija

[Концепт у Епарх. Архиву у Плашком бр. 362 ex 1858.]

XXXI.

Будисављевић — Каћансном.

Gospodine i Priatelju zdravstvuite !

Prilika se trefila te naš Popo ide tamo, i budući da dosta zlobe i nenavidnosti svagde ima, tako baš i kod njega. Proto i nekoi nevide ga rado; zašto? to morete suditi iz vašeg počerpljenoga izkustva. — Ja neću Alagića baš savršena držati, jer ga još sasvim nepoznam, ali to mogu reći, dae on dosada ovde na zadovoljstvo sviu nas jednog i drugog vjeroizpovjedanja, i da ja za dužnost držim za njegovo ponašanje njega pohvaliti i preporučiti, a osobito kod ovi Dogodjai od skoro, jer neznam bilise još koi tako pametno i hrabro vladao, kao štoe on. — Proto*) nebi ufano, jer za ovo pet godina štosam ja ovde nie još ništa korisna za crkvu, vjeru učinio, van akose s njegovom sobstvenom koristi slagalo. Molim nemoite primiti ovo za strast moju, nego za istinu, jurse**) drugač nemore našem dobru pomoći. —

Ja se preporučam u vaše priateljstvo i jesam

Vaš sluga i priatelj.

Gospicz, 17. p. R. may 1858. Budisavljević.

[Ориг. у Епарх. Архиву у Плашком бр. 321 ex 1858.]

XXXII.

**Будисављевић — протама крбавском (Чучковићу),
личном (Трбојевићу) и кореничном (Поповићу)**

Пречестнѣйшій Господинъ Протопресвитеръ,
и Честнѣйшій парохиальный Клире !

Како што нась законодавацъ Богъ учи, дае по-главита дужность родитељска о васпитаню дѣце свое старати се, и да крозъ небреженъ ове дужности

*) Трбојевић.

**) вальда јесе.

родительни великоме божјем суду подлеже; тако исто мы као предњаци и старашине у народу дужни смо свако старави прилагати, да свету ову дужност колико у богомъ повећеноме кругу, толико и у цѣлокупности извершавамо, ако клетви потомства и казни божјој избѣжи желимо.

Вы знате, Господо, како што поедини човѣкъ, тако и циелый народъ, безъ нравственогъ усавершенствования, безъ наукахъ и развияния силахъ душевнине, безъ драге просвѣте сирѣчъ и васпитаня у тужной глупости и суевѣрию пребывающїй чести, среће, напредка и благополучия имати не може, него међу другијемъ людма и другијемъ народы као сувъ пань у гори стои, да докле зелена дрвљадъ расту и развияю се, сувый пань међутимъ труне, докле га и нестане.

А просвѣта наша нека се темелни найприе на на прагу церковноме и стварма народњијем, јер є беспрекословно, да до праве среће наше и напредка обштегъ корачати можемо текъ крозъ цркву и училишта народња, коя мы дабогме ниесмо кадри у еданпутъ подигнѣти и у савршенство привести, али смо дужни и можемо почетакъ учинити, и добаръ темель поставити, на комъ ће наследници наши чврсте и сретне куле зидати моћи.

Вы пытате, како да почнемо? А я одговарамъ съ овомъ пословицомъ нашом: "Докле диете не плаче, мати га се не сѣћа". Мы истина плачено али нећемо да кажемо шта намъ оскудѣва, нећемо да тражимо или не знамо наћи пута съ коимъ треба молити и — добыти, нећемо да се сѣћамо како соузна сила и слога много е учинити кадра! А тко да намъ помогне? На кога да се ослонимо, и тко е намъ наибољи приятель? Доиста нитко другиј, него мы, сами.

Школа дакле Господо, Браћо, и Отцы народные! тое циль мой и узрокъ кои ме є у Лику довео съ тврdomъ намѣромъ, да у томе, како ми се згода покаже — а садъ ми се чини по ванскиемъ обстоятельствима судећи, да є приспѣла — почетакъ

учинимъ, и у томе послу онлико терета на своя плећа упртимъ, колико годь ми снага допусти. —

Ясамъ одъ прилике саставио овай приклоплѣный Основъ илити Предлогъ, и шалѣмъ га на прочитанѣ, зрело разсуђенѣ и топло саучастие, пакъ онда (на) разговоръ съ паметніимъ людма у вашымъ парохіама, а особито са оныма кои болѣ свѣтъ познаю и о срећи и чести народнѣй понятія имаду. — Васъ Пречестнѣйшій Господине Протопресвитеру зато по зывлѣмъ и молимъ, да ово све колико прие Вашемъ Честнѣшемъ парохіалномъ Клирѣ окружно послати изволите, а предати се могу томе извѣстномъ упованю, да ћете колико Ваша Пречестность по мудрости и ревности, толико и Ваше почитания достойно свештенство на обзиру овоме сва могућа чинити и садѣйствовати, еръ нећу посумњати ни единога часа, да Вы, моя Господо, нећете хћети прецѣнити она чѣства, коя ме воде къ овоме послу, и да нећете уважити знати ону ползу, коя бы съ оваковијемъ еднијемъ училиштемъ овой нашой околини прибављена била.

Садъ дакле Господо помозите и упутите народъ съ вашомъ наукомъ и упућенѣмъ, како да бы се народъ приклонио къ овоме училишту и темелю наше общте среће, и моліо кодъ нашегъ Милостивогъ Цара, да бы намъ не само допустіо наше наканѣнѣ у дѣло привести, него бы намъ и свою Милость у новчаной момоћи подѣлио — Само се по себы разумие, да вы нетъете моћи свакога у вашој парохији на то приволѣти, а нје ни нужде, него истомъ гледайте, како самъ горе казао, са изврстнима у вашимъ парохіама споразумѣти се. Видит' ћете у 6-ој точки предлога, съ коимъ путемъ треба ту милость искати, кое дѣло я на себе узети, а само некоемъ одборѣ на подпись и знанѣ дати хоћу.

Свршујући молимъ, да ми Ваше и народно до- кончанѣ, саподписано одъ нѣколицине, и колико могуће више нарочитиехъ*) ваше парохie, до конца

*) т. ј. угледнихъ људи.

текуће године послати изволите, а међутимъ у овоме
дотичномъ предлогѣ јоште што приврѣни или одврѣни
по Вашемъ расуђено на подпуной слободи и вольи
стои. — Остаемъ свако добро желећи и Вашиемъ
молитвама препоручујући се

у Госпићу, 12. Октобра 1855.

Вашъ преоданый приятель
Бєдисављевић Г. М.

У дну писма ставио је сам ћенерал ову примедбу: Iz
nekog uzroka poslato kasnije na 1. Januar p. g. od godine (1855).

Овоме је писму приложио свој Предлог који гласи:

Предлогъ у погледу едне србске школе у Госпићу за Личкай и Оточкай Региментъ и ближњу Околину, илити за онай предѣљъ кои е одъ Велебита и Капеле ограђенъ, и као за едну общину природно одлучен; коя школа за младиће восточногъ вѣроисповѣданія — у овакоме на обзиру црковне и народне просвѣте са свимъ одтргнутоме краю — одъ велике е и приеке нужде. Овой нужди дакле доскочити моћи, и потребита средства къ достижению те благодетиць цѣли докучити, ставити се може по моме мышљеню на слѣдеће вопросне точке, а то:

1. Заштое нуждна ова школа?
2. Коя средства и коимъ путемъ могу се набавити и достићи?
3. Зашто башъ у Госпићу школа да буде?
4. Ако се средства достигну, како да се училиште устрои?
5. Ако се цѣль постигне, тко и како треба съ објинскимъ добромъ управљати?
6. Съ коимъ путемъ и како допуштенъ къ дѣлу добыти се може?

На прво пытанѣ одговоръ:

Будући пѣнице црковно и знанѣ правила једное
између найпрвые украшения православной Цркви,
безъ когъ благолѣпие побожности, одушевљенja и
созиданя христіанскогъ у Цркви узалудъ е тражити,
и будући штое очевидно, да многе цркве не само

што немаю способные пойчика, него и оскудица є у томе таква, да већи нема тко ни божествене службе одговарати, те тако остаю многи поводомъ тога дуљ времена безъ божје службе на жалость и срамоту православногъ закона, кое приноси колико злочасты упливъ на нравственность народа, толико и шкодливо дѣйствує на цркву уобште; — а будући што кодъ настъ ниесу общтства црковна јоште жалибогъ урећена онако као кодъ другогъ образованіегъ и имућниегъ свиета, гђе готово свака црква и свою цѣлисходну школу имаде, оскудица ова и неволя наша честноме парохіалноме Клиру башъ приписати се не може: — Зато овако едно училиште народно имало бы найприе тай спасоносный предметъ, да цркве и обреде црковне съ добрымъ спомагачима снабдѣ, гђе бы свака парохіа по два способна дѣчака у школу давала на вриеме како бы се обште уредило, како бы не само оскудицы кодъ божје службе избѣжи се могло, него бы и истіи младићи могли затијемъ по селима съ маломъ плаћомъ за наукъ друге дѣце служити, и тако бы просвѣта црковна све товећма разгранавала се, што бы честноме парохіалноме Клиру колико при обављаню божје службе толико и кодъ преподаваня христіанске науке велика помоћь и олакшица прибављена была. На истиј начинъ училиште ово имало бы ту благотворну цѣль, да, како бы се послѣ цѣлисходно одредити обнашло, съ полезниемъ наукама просвѣштава и къ свѣти приводи народъ, да зна цѣнити оно све што є народно и што корача до чести, среће и напредка общтегъ; напослѣдакъ ова школа бы красно оно предуготовление младићима ониемъ, кои желе себе црковноме чину посветити.

Друго пытанѣ: Коя средства и коимъ путемъ могу се набавити и постићи:

Кад бы свака душа у три пута, т. е. у три године по 6 гроши дала, дакле сваке године по 2 гроша; а то одъ прилике узмимо овако: Два ова Регимента имаю 70000 душа, а имаю и више, онда

бы добыли 21.000 фор. Къ томе кадъ бы се съ нашомъ доиста праведномъ и благодетномъ ствари ослонили на Милост Царску и на Патриарха, а кадъ бы се вруће обратили съ нашомъ молбомъ и потребомъ на остале единовѣрне, пакъ и иновѣрне рачителне благотворе, могли бысмо поуздано до 24.000 фор. довести. Съ 5—6 хиљада могли бы здание школско подигнути, а остало положено на прибытакъ илити камату было бы довольно одтудъ плаћа учителю и за дрѹге потребе.

Треће: Зашто башъ да школа буде у Госпићу?

Узмимо мѣсто кое намъ драго у овој Околини, ниедно нећемо наћи тако згодно и прилично за школу као Госпић, еръ овђе има доста наблизо-кућа дѣцы за квартире, да ни у найгоремъ времену не могу сметена быти у школу долазити, или се когъ другогъ препятствия бояти, къ томе има Црква коя е снабдѣвена съ потребитиемъ кругомъ книга, а и здраво е мѣсто и има здраву и добру воду, у осталомъ како се само по себи разумие, штабални-ово мѣсто и тржиште дало бы свагда више прилика дѣцы у дружевномъ обхођеню и изображению ползовати се, а и родительима честће о дѣцы својой по- требите ствари разабрати, него ли ма кое друго- мѣсто, на послѣдакъ школа бы ова подъ найбо- льијемъ надзиранѣмъ стаяти могла.

Четврто: Ако се средства достигну, како да се училиште устрои?

То самъ напомену у првој точки, и зависит'ће одъ обштегъ договора, кадъ сирѣчъ школу подигнути више дозволѣнъ добијемо.

Пето: Како бы требало съ објинскимъ добромъ управляти?

И ово пытанѣ зависит'ће одъ обштегъ споразумља, кое ће имати установити правила, и одабрати членове кои ће съ тијемъ управляти.

Шесто: Съ коимъ путемъ може се допуштенъ за ово дѣло добити?

Кадъ бы се предложило вышиемъ властима, пакъ и самоме Цару, да у свемъ Царству кодъ свију

вѣроисповѣдания постое школе за наукъ христіанскій, или посамо као народне, или скопчане съ другијемъ училиштми, кое су снабдѣвено или съ школскиемъ фондомъ или съ милости Царскомъ, — у овоме пактъ сиромашномъ предѣлу имаду нѣмачке школе, гђе су готово сви учитељи римокатолици, и тако дѣца западнѣгъ вѣроисповѣдания имаю довольно прилике у христіанскомъ закону воспитана быти, напротивъ дѣца восточногъ вѣроисповѣдания народа, кои е био, есть, и остае свагда своме Цару вѣранъ, нити могу на овай начинъ довольно имати науке, нити народъ има другогъ средства осимъ својемъ трудомъ стеченогъ: — и тако се поуздано казати може, да ће влада допустити, да народъ и другији рачителни благотвори на овакій спасителный олтаръ жерту принесу, зашто безъ просвѣте церковне и науке христіанске нити се Богу, нит' Цару, нити самомъ себи довлетворити може.*)

[Епарх. Архив у Плашком бр. 906. ex 1855.]

XXXIII.

1. Посланица Ђенерала Буде личним Србима о оснивању српске школе године 1856.

U ovim Predjeli siromashnog naroda serbskog ni Prosveta niti Razum niti Iskustvo nas josh opomenuti kadri niesu da Pushka i sablja niesu kadri usrećiti Narod; neg dae Dushevno izobraženje moć ona, koja i nai-vishu sirotinju u polezno i dobro stanje privesti more. Jer gde neima izobražena Ducha, tu neima nikakva Ponjatia, a gdi toga nema, tu nitje dobre Wolje niti Revnosti, i doista ni u kome predjelu našega czarstva nie toga vishe primjetiti, nego u ovom ovde siromashnom Narodu Serbskom.

Udaljeni od svakog učilishta narodnog, i lisheni svakog Sredstva i — Podpora doshaoje ovde serbski

*) Овај је оригинал писан руком Милутина Тесле, а само потписан (Ћирилицом) руком Ђенераловом; док је концепт, који се налази код г. Будисављевића, писан руком Ђенераловом и то латиницом.

narod do toga žalostnog stepena, da mnogo cerkava imade, gde neima tko Božie službe odgovoriti, jerbo od Karloveza do Dalmatije nema skoro srbske škole, a od srbskog čitanja ali Pisanja, osim sveshtenstva ni spomena nema, pak i kakvoe sveshtenstvo? Siromashnog Sveshtenika Diete prinushdeno preko mnogi Prepona — borećise sa mukom i nuždom, i neimajući drugog Puta za onaj komadić hleba shtomue otacz s-mukom ufatio neupustiti*) uči neshto kod Otcza, a zatim probavi 3. Ljeta kod Episkopa dok primi neko sveshteničesko izobraženje, a vishim dijelom samo uobraženje — izidu onda u narod te budu sveshtenici, al' kakvi? Otiskaose od jedne obale a drugoi nie mogao(d) doseći, i tako biva mnogi na mjesto ogleda i duhovnog učitelja — ah nesmiem da izgovorim — ona Nedosega, za koju pametan u zemlju gledati mora, a ostali za Rugo deržega.

Eto daklen, ovoje sva Inteligencza ovog siromashnog, i Bog zna, na koji način — dobrog Naroda Srpskog, koi ovde dvie tretine sačinjava.

Rodivshise i skoro cielo moje življenje megju njime provodeći, vavek sam mislio, na koibi način ako ne bash odma pomoći, a ono barem neki Početak učiniti, nebili dobri Tvoracz kroz to josh kome u sercze i u Razum svoju Blagodat ulio, koibi bili kadri dalje i bolje Polje posiatи, dabise kada dobru Plodu nadati mogli.

Kadbise daklen u ovom kao reko udaljenom i svakog Sredstva lishenom Predjelu jedna Serbska Škola ustanovila, gdebi od svake Parohie po koje Djete, kojese već njemeczki učilo, moglose primiti i toliko za sad naučiti, da mogu u Selim(a) oni opet kao učitelji manko čitanja i Pisanja i kao Pjevczi u cerkvi služiti, to bi odma neki Početak bio, a dalje Bog, dobra Wolja i dobro Ponjatie načice Sredstva, daimse kadgod Minerva odazove.

Podpisani cerkovni oczi u ime male gospichke obshtine i s moim sporazumjenjem žele ovaj sveti Podčetak preduzeti; dabi školu napravili, i neki fond uredili, da mogu Naučitelja sposobna izderžavati, obraćajuse na milosrdie vasheg N: N: i Braću Pravoslavnym, koimje milostivi Bog nesamo dobro stanje i škole velike i

*) т. ј. да не упусти...

male već podario, dabi Rukomoćni bili, i podarili svoju siromashnu i zanemarenu Braću, da i oni Danas sutra Dushevnim očima progledati i sveblagom Tvorcu Napolatitelju userdnu molitvu za svoje Priloženike odati mogu. Izvolite N. N. potruditise i u vashoj okolini dobru Braću na Prineshenje Dara ka ovoj svetoj czjelji pozvati, onda Plod vasheg truda i bratinskog milosrdia na ovo Obshtestvo poslati!

XXXIV.

**II. Посланица Ђенерала Буде личним Србима о оснивању
српске школе г. 1858.**

Tko ochnjega*) vida neima, onai nie kadar niti divno nakichene Ljepote, niti zlogrozece strahote ovog sveta razgledati, takove užiti, ili zadnijemse pametno ukloniti! —

Koi narod prosvieshtenja neima kakache on da vidi u „chemuse njegova srecha sastoi, kojali su sredstva potrebita za takovu postichi, — ali evo žalosti, tkoche Narod kroz stoletia u Robstvu neznanja stenjuchi uputiti, dase ovako obsche Blago nemore na jedan mah izcharati iz zraka (i) pred pred ochi telesne, jer dushevne tverdo spavaju, bacziti, dase svaki od koristi toga Blaga presyjedoči. Ne, Ne! Bracho! ovo naidragoczienie Blago Prosvjeshtenja moremo mi samo malo po malo, a nashi Potomczi tekar podpuno uživati, akose jednom pochnemo sami o sredstvi starati, koimbismo ovaj sveti czilj do- stigli; ali kako reko sami dase pochnemo starati, pak kad takovo sredstvo nachemo da nemuchamo tamo amo kao kap vode u sudu, neg dase stabelo ovog svetog Della primimo, pak da izduramo do kraja za srechu našhu, a nashega Potomstva osobito, kaose oniem Ljudma pristoi, koibi xelili, ako ne napervo, ono manko upored s- drugim slavnim narodi stupati, a negledati od zada kao magare za konjma, ili u jarmu gluposti stenjati kao kmet u naopaka Turchina.

Nasha dosadashnja obstojarstva i mnogi uzroczi koi netreba ni opominjati ostavilasu nas iza svie pod

* Си има три значења код Ђенерала: ч, њ и б.

nashim preblagim czarem stanujuchim narodi; sva nasha Bracha Horvati rimskoga vjeroizpovedania, kao i Slavonczi, Sriemczi i Banatjani imalisu shto od czara, shto iz drugi vrella czerpati, samo mi dosad od sredstva iz Lienosti udaljeni mislimo da neima na svietu druge Pomochi, vanda tko pruži kessu — u kojususe svi nachi stari ufali, i u tom ufanju i pomerli; nieli daklen milostivi Bog nama i nashem stoletiu opredielio, da nachemo kamen mudrosti. Evo daklen Bracho mog mishljenja, pak svak svoim na Polje, da biramo i sastavljamo shtoe naibolje, pak da ako Bogda napreduem pod milostivom zashtitom nashega czara, i rukopomochi drugie Wlasti, koi danas jednodushno*) za Napredak i Prosvjeshtenie Naroda svie brez Razlike teže.

Kad bi svaka Dusha nasheg Vjeroispovjedanja u Regim(en)tu po tri grosha jednom za vaviek dala (to bi na jednu kuchu cheje 20 cheljadi tekar 3 f izishlo) ondabismo preko 6000 fr. Capitala imali od koibi samo po 6 na stotinu 360 f. Interessa svake godine imali, daklen 25 f. na mjesec Nauchitelju a 5 f. njegovu Pomochniku. Shtobi preteklo, ili shtobi morebiti vishi Interess mogli dobiti, tobi na druge shkolske potrebe i na samu shkolu upotrebiti mogli.

Po mom mishljenju ovabi shkola morala od svake Parohie po jednog ali dva Djaka primiti, koibi Doiduchi svjeshteniczi ili manko dobri seonski nauchitelji biti mogli, skoimbi nachinom sav Narod od nji korist imao. Iz togbi uzroka trebalo, da svi Djaci budu prie njemachku Trivial Shkolu pasali, dasu krotkog i sposobnog Ponashanja, koibise mogli u ovakom sluchaju od milinarske službe odpustiti, kadbi koi chio sviashtenik biti.

Ja sudim dabi ova Shkola iz sledechi uzroka i Napredaka naibolje u Gospicu mjesto imala, i najizverstnie nashoj czjeli odgovarala, a to:

1-vo Nash Gospodin Episkop**) i Rodoljubacz daobi nam vaviek u Gospic onakovog sveshtenika, koibi kod svoje male službe i Nauchitelj biti mogao, a tobi pobudilo nashe mlado Svjeshtenstvo, tebise mnogi zatiem

*) Primjedba pukovnika Lekse: *Аз си наиман био бабо!*

**) Kaćanski je te godine postao episkop.

tersio; vinderbi morao ovi nauchitelj Pomagacha imati, da, kadga njegova služba kud zovne, Djaczi sami ne ostaju.

2-go. Bivsha Kucha pokoinog Georgie Doshenovića jest s- trudom obchine gospicke za svieshtenika kupliena, daklen josh s- malim stroshkom morese ova kucha i za prebivalishte Pope i za Shkolu urediti, i tako nebi bilo nuždno dalje Shkolu i Kuchu za nauchitelja tražiti.

3-che. Cerkvabi u kraj Shkole bila kojeje za Djake i nauchitelja sgodno.

4-to. Djaczibi u Gospichu vindar vishe Prilike imali shto vicheti i uchiti, nego na selu; bilibi pod Na(d)zorom i oni i Nauchitelj starie, i nebi mogli tako lako prepustitise ljenosti, ali kakovoj drugoj nevaljalosti.

Kadbi Svjeshtenstvo s- trudom njihovim ovom predobrom i sretnom nakanjenju Narod sklonilo (o tko nevidi ovakove Sreche — nie vriedan da ga Suncze grie — !) ondabise u Dogovoru s- Parohi i drugim za takovo Preduzetje vrednim i sposobnim Ljudma Dogovor i tverd(j)av uchinila, kakobise Shkola, Nauchitelj i Kapital novacza ustabelio, i tkobi i kakobise s- ovim Dobrom upravljalio, s jednom Rieči zakon za svu Buduchnost položio.

XXXV.

Будисављевић —proto Трбојевић.*)

Будисављевић — Трбојевићу.

Čestneishi gospodine!

Ovae moja priklopljena Namjera**) zbog neki uzroka zakasnila, ali shtoe odloženo nije ostavljeno, — tako molim do ultimo märza ove godine da gledate sver-shiti, i poslati. Ja ujedno i Diöcesalnom Administratoru (Kaćanskom) šhaljem sve i sva, i nadamse daćete na skoro i od njega Upute dobiti.

Zdravstvuite i na dobro vam Blagi Dani doshli, i

*) Давид Трбојевић (рођ. 1812. † 1903.) лички протопоп од г 1845—1890.

**) т. ј. предлог за школу.

dabi Bog dao, dabi oni nashem Narodu oči otvorili, i uviditi dali, kakva sreća nashem Potomstvu u ovoj Namjeri predstoi.

Gospich den 1-ten Jäner
1856.

Wash izkernjeishi
Budisavljevich.

Споља написаоproto: Въ Медцѣ, 22. Декем. 1855.

[Ориг. у Епарх. Архиву у Плашком бр. 209. ex 1856.]

XXXVI.

Будисављевић — Трабовићу.

Čestni gospodine Protho!

Dobiosam od gospodina Archimandrita i Administratora Pismo, u komse radue za nash blagodatni početak narodne sreće, i gde mi kaže da će odma od te Namjere nashe i Sv. Patriarcha obavjestiti; i kaže da nie moguće da ima kakva čestitog Srbljina, koi nebi ovoj czjeli pripomogao. Pisao mie i gospodin Protho korjavski,*) dase on i njegovi raduju ovom Početku; a i s ljudmasam ovde nashim iz mnogi sela govorio, i svak kaže, dae to dobro, i dasu oni gotovi nato pri stati samo dokse pozovu. Daklem gospodine nesumljam ni naimanje, da vi nieste i nećete sva moguća upotrebiti, da Narod vash reče oćemo, a za sada vishe netreba, dok czarsku milost i dopushtenje ne izradimo. Kad jednom budemo imali Narodno Dozvoljenje, onda ja odma idem u Karlovac dase sporazumiemo s- Administratorom, a (sa) svetim Patriarchom divaniosam otome ja josh kadsam iz Banata amo poshao, daklen vidite dasam ja one Pute poprimio, na koimse mora i more do czieli doći, i takose ufam daćete vi kao Pastir vashega stada doista sav trud položiti, da budete u Kruni narodnog izobraženja i narodne sreće jedan dragi kamen.

Moleći vas, dami shto prie obznanite, kako stvar napreduje, ostaem

Gospich dne 18. Febr. 1856.

Wash izkernji
Budisavljevich.

*) Tora писма нисам могао наћи.

XXXVII.

Трбојевић — Будисављевићу.

Waše Wisokorodie!

Dok sam ja blagodetelni Vaš *Predlog* za ustanovljenje serbskonarodnog učilišta primio, taki sam pohitao, predpostavno Načalstvo moje o ovom velevažnom predmetu izvjestiti,*) i odtuda sam nastavlenie iskao, za daljno delanje u tom bez pogreške preuzeti moći.

Ovo uzmoljeno uputstvije dakle izgledam ja sad od strane Visok. Consistoriuma našeg, i dok to dobiem, gotov sam, sve ono što se god bude moglo, k- dostiženu ove plemenite celi s- najboljom revnosti činiti. Tako mislim, da su i ona dva Protopresbytera morali učiniti, i mislim, kad nastavlenie dobiemo, onda ćemo jednakim korakom stupiti, jednakim glasom vozopiti, i tako u slogi i jedinstvu, a sporazumljienjem našeg Po-glavarstva mnogo ćemo lakše i postojanje u ovom poželanom Predučeću uzpjeti.

Što Corbaski Prota (Чучковић) veli, da se tamo sa svoima ovom početku raduje, — to ne znači još ništa**) nego ako Bog da, da ovo Delo dodje sretno na videlo, onda ćemo se lepo radovati, *treba skočiti pak onda učiniti hop!*

Ja ispovjedam čisto, da se ovom predućeću i ja mnogo radujem, al' pri svoj toj radosti, znajući dobro okolnosti naše i naroda našega, u velikom sam strahu, i koliko godj većma želim ovo blagodatno predućeće dokončano očima viditi, toliko me nekakov strah većma obuzima, da ćemo u ovom delu težko uspjeti.***)

Ja ću, ako ikako budem mogao, u svaku moju parochiju sam doći, da bi Ljude o ovom predmetu oba-

*) Ђенералов син пуковник Александар примећује на ово: реци боље денуницирати!

**) И овде примећује пуковник Александар: Овај већ сад очевидно персифира и већ му није право на против крбавског!

***) Овде примећује пуковник Александар: Ту смо, ту смо, а ревултат већ унапријед навјешта!

vjestiti i k- nuždnoj nam slogi skloniti*) mogao, i neću zaista žaliti truda moga, a od uspjeha što nam Bog dade. Što jošte nismo počeli to nie škoda, jer bolje je sporo i lagano ići pak dobro sveršiti, negol' berzo i naglo terčati a ništa ne sveršiti.

Ovo Vam, na preštimate, ovaj čas primljeno Vaše Pismo od 18. t. m. ponizno odgovarajući, i u Vašu Blagonaklonost učtivo preporučujući se ostajem**) u Medku dne 8/20. Febr. 1856.

Wašeg Wisokorodia najponizni sluga

Dan. Terboević

Protopresbyter.

На полеђини написао јенерал: primio na 22-ga Ibr. 1856.

Послије тога издао јеproto Трбојевић слиједећи циркулар на подручно свештенство:

Честнѣйши Гд. парохијални священици,

мени любезні!

Није потребно да намъ тко доказје, да би за нась и за савъ народъ нашъ несамо одвѣтъ полезно, него и необходимо изједно било, да се у отечествѣ нашемъ баремъ една сербско народна школа установи, гдѣ би се дѣвица наша лѣпо у материјмъ народномъ нашемъ езыкѣ учити могла, найпре у основыма светогъ вѣрозакона свога, накъ онда у свемъ оному, што имъ за народный поносъ, за честь и поштенѣ предъ цѣломъ слѣжи, и безъ чега човекъ нити овога свѣта срећанъ, нити на ономъ свѣтѣ спасенъ быти можетъ — Мы знамо добро, любезна Братъ, а треба да и народъ нашемъ то кажемо, да е найсрећни и найштимати народъ онай, кои е најболѣ наученъ, најболѣ воспитанъ и изображенъ, еръ съ најкомъ и знанјемъ скопчанае срећа и напредакъ и свако благостанъ целогъ народа. Напротивъ тога пакъ знамо, да е најсрећни и најзабачени народъ онай, кои е невоспитанъ, и неизображенъ, еръ таковоме народу свезане су и руке и ноге пустымъ незнанствомъ и глупостю, и за то онъ выше пати и мѣчи се, негол' живе и ужива, еръ онъ е

*) Примећује пуковник Александар: т. ј. колико је могуће кварати.

**) Прим. пуков. Александар на последњи став: Лисац!

выше съ неразуміемъ сапетый робъ, негол' просвещеній слободный народъ. Овай се послѣдній невольный случай, и ова патна понайвыше данасъ код нась и кодъ народа нашегъ, съ великимъ осѣтъаніемъ опазити може. —

Мы немамо данасъ у целоме отечествѣ нашемъ (Лици) ни едие сербске народне школе, пакъ се башъ и не бринемо за то. А да разсѣдимо, ели право, ели лено то одъ нась, да мы за овѣ найнѣжнію намъ стварь овако не маримо, и да овай чѣствителный недостатокъ немарно и равнодушно очима глядамо? — Заиста то нie у редѣ, и ако итко, то тъемо мы найпре, за овѣ немарность нашѣ, самомъ богѹ одговарати!

Одъ нась не иште се, да мы священицы, сами начинимо школѣ, али дужность е наша о установлѣнію такове свойски бринѣти се и свесердно настоити, не би ли макаръ кадъ, до овогъ пожеланогъ успѣха дошли; но ако башъ по несрѣти, овај циль за живота нашега и непостигнемо, — нетъемо баремъ тай грдный грѣхъ немарности са собомъ у гробъ однести. —

Истомъ, докъ самъ я и самъ брижльво размышлявао како бы амо о установлѣнію Сербске Школе найудобнѣ што-годъ дѣлати почети могли; истомъ докъ самъ у той мысли бью, али ево, Нѣгово Высокородіе, родолюбивый нашъ Господинъ Генералъ Буде отъ Будисавлѣвичъ назва намъ, са своимъ добромышлѣнымъ Предлогомъ, о установлѣнію сербске школе — добро ютро!

Видети я да е предлогъ овай добро удешенъ, а къ томъ одъ таковогъ мѣжа саставлѣнъ, кои га подпомагати и волѣ и снаге довольно имаде — обрадовао самъ се, и да бы болѣ и успѣшие почетакъ у овомъ дѣлѣ предѣзти могли, упытао самъ Высокодост: Консисторізма, као прямое Началство наше, како тъемо о овомъ предприятію дѣлати почети. Ово е питанѣ ишло и до Нѣгове Светости, Господина Патріарха нашегъ, и онъ е стварь овѣ не само милостиво одобріо, него намъ крѣпчайше препорѣчіо и наложіо, о установлѣнію сербске школе свойски и всевозможно бринѣти се.

Желети я светой дѣжности моїй свадѣ, а особито у овомъ отношеню вѣранъ остати — шалѣмъ вамъ ево предлогъ Высокословѣтогъ Родолюбца нашегъ, Господина Генерала Буде, скѣпа съ позывомъ нѣговыемъ, све у орігиналѣ съ тѣмъ упѣтствиємъ и препорѣкомъ, да се свойски побринете

згоди⁸ прилика⁸ ул⁸чили и при таковой велеважи⁸ стваръ ов⁸, ако башъ не свой общини, а оно баремъ одабранимъ членовомъ нпр: унтероффіцомъ, старешинамъ, церковнякомъ и т. д; съ разлогомъ предложити и на свакій начинъ склонити ій, да вамъ изясненіе од стране общине подпиш⁸, да они сви на то радо пристаю, и да желе, да се сербска школа, по предлог⁸ и позив⁸ Господина Генерала Щ Бєдисављевичъ отъ 12. Окт: пр: л: установи. Нека се потр⁸ди свакій отъ Васъ, на ово изясненіе по 10 или 8 или баремъ по б. вріедни подписахъ у своій парохії прибавити, пакъ то и самъ подписавъ овамо послати.

Срамота бы то была, да кои отъ нась у своій парохії са овымъ дѣломъ успѣти не бы могао. — Ово све препишите свакіи за себе чисто на особеномъ папір⁸, овдѣ день пріятія и отсланія точно назначите и све у подп⁸номъ ред⁸, лепо и чисто по сигурномъ Експрес⁸ на рецепісъ еданъ др⁸гомъ вр⁸чите.

Ово вамъ у смыслу Високодостойногъ Консісторіалногъ Налога отъ 15 феувр⁸аръ: с: г: К: 152 долженствено препор⁸чюти о успѣхъ овогъ дѣла, стална извѣстія отъ Васъ своимъ временомъ очек⁸емъ. Здравств⁸йте.

У Медку, дне 7. марта 1856.

Даниилъ Трбоевичъ

Прштопресвутерь.

[Архив личког протопопијата бр. 43 ex 1856.]

На противу понуну дадоше тутори медачко општине
ову изјаву:

Изяснѣніе.

С коимъ ми на краю подписаніи како одабрани чланови парохіе Медачке, од стране све наше парохіалне общине изявлюемо, да на Позивъ Високороднога Господина Генерала Буде пл. Будисављевића, под 12. октобра 1855. коимъ се установљи⁸ једне Сербске народне школе у Госпићу предлаже, где би наша деца (која добровольно у исту школу ићи желила буду) у науки христіанской и осталим хасновитим наукама обучавати се могла — радо и свесрдно пристаемо и желимо од свега серца, да све оно, што є предхвалѣни Гдинъ Генераль у своме горе споменутомъ предлогу поради

установљења ове школе назначио точно подпунито и што је могуће скорије испуниће и у дело приведено буде.

Ово изјашненеше наше потврђујемо ми нашим подписима а незнаноји писати постављамо знаменје светога креста кодъ нашихъ имена. У Медку дне 4. маја 1856.

Потписани су: Прото Трбојевић, Сава Трбојевић, капетан у пензији, Петар Цигановић трговац и Дане Љуштина поштар.

[Ориг. у Архиву личког протоп. бр. 152. ex 1859].

XXXVIII.

Нацрти предлога ђенерала Буде Српском Сабору.*)

I. Мишљења нуждније и полезније Предмета за доидући народни Саборъ, за Плашачну Диецезу.

Такови се состоје у Школамъ, Научителји, Свѣштенству и Црквами.

1-во Школа колико и какве да буду?

На 1-во школа требалоби садъ изъ почетка да буде једна горња (главна) кодъ штопа, гдеби иproto пре-бивати морао, пакъ коликое могуће у свакој Парохији по једна, а кашнѣ и у селије по могућству.

2-го. Какобисе школе начиниле, и каква би здания имала бити?

На 2-го требалоби у милостивногъ Цара прости строшакъ, а обштина да роботу даде. Зданјији морала толика бити, да научитељ има 2 собе, кувињу, камру и свои подъ, а на другу страну (да буде) једна велика соба за школу.

3-ће. Какобисе и сколико научитељ морао плаћати?

На 3-ће Научитељ од селски школа мораоби манко 5 ф и 4 Кара (кола) дерва парохијални пак 10 ф и 6 кари дерва, а одъ горнѣ школе 15 ф и 6 кари дерва имати и свака школа за себе 6 кари дерва.

*.) Ово су нацрти предлога, што их је Буде или поднио или кандидирао као посланик на срп. народно-цркв. сабору. Нацрти потичу по свој вероватности из год 1847—8.

4-то. Џколембисе ови новци извадити могли да Народъ яко нетерпи?

На 4-то моралаби свака душа*) на годину по 1 краицар платити коеби доста било, или дошлоби одъ прилике до 15 ф на село, кое бисе лако кроз общество на други начинъ извадити могло.

II. Нужни Предмети на народномъ Сабору.

Школе и Учители.

1. Колико и каквие школа треба?
2. Какви научители треба да буду?
3. Што треба у којои школи предавати?
4. Какобисе научители плаћали?
5. Како да се школе и стоибине учителске саграде?

О свештенству и цркви.

1. Какво свештенство треба да буде?
2. Какву стоибину и ће (гђе) свештенство треба имати?
3. Колика, како, и одколен плаћа свештенику дасе опредѣли?
4. Тко треба на цркву и савъ црковни редъ да пази?
5. Какосе могу цркве у добромъ сталежу уздержавати?
6. Како и што треба свештеникъ да у цркви проповѣда, и како при Божијй служби и молитвами да миръ и редъ обдержи?
7. У колико има свештеникъ пазити на школе?

О Литератури.

1. Тко треба наивишъ у литератури дасе изображава?
2. Какове книги треба дасе за школе сеоске а какове за више дасе заведу?
3. Какове за свештенство осимъ Церковне?
4. Какове за Научител є осимъ горе споменути?

*) Тада је било 4700 Срба у личкој регименти.

**III. Понушај нано би се у личном регементу завеле садањем
времену одговарајуће корисне народне школе.*)**

У оно вријеме, када се народ ослободио турског јарма и дат му још сад постојећи војнички устав, живили су људи у већем броју у задрузи, били су ма колико прости ипак побожнији (*religiöser*) и чеднији (*gesitteter*) него сад, боље обраћивали земљу и бијаху имућнији него данас, само им оскуђеваше за војничку службу изображенијех индивидуа. Тај недостатак попуниле су њемачке школе, које за не дugo вријеме дадоше регементу толико способнијех људи, да нас је (данас) доста и у армади, и да на вишим и највишим мјестима служимо на понос и дiku свог завичаја.

То је био први корак за подизање домаћег војничког сталежа, никако пак за подизање земљорадње и морала, што се види кад сравнимо садање стање са давном прошлости.

Законодавство, као и небројени пројекти, путовање високијех дворскијех комисија и дворскијех власти бадава покушаваху, да у сугласје доведу некадање благостање и моралност народа са постојећим уставом, јер не хтједоше увидјети, да граничару недостаје просвјећеност другијех народа. Кад народ већ бијаше огрезао у свакој опачини, краћи, отимачини, пијанству — често поред лабавог вршења полицајског реда, налазећи (пошто је налазио) преступник склониште у турској и у Далмацији — мислило се подизањем *опћинскијех школа* пробудити религиозност и морал, а тиме економно стање побољшати.

То не бијаше прави пут, а да је тако треба упоредити некадање прилике и данашње, да се види, колика је поквареност и како се ужасно нагло ближи сиромаштво и пропаст, чemu би само висока влада њег. Величанства могла доскочити. Главни су узрбци тога стања:

* Ово је препис или превод Ђенералова нацрта писан руком пуковника Леке. Оригинала нисам могао наћи.

1. У почетку имала би једна кућа много земље, гђе би и највећа фамилија могла држати доста блага а торином и угарењем нашла би изобиља жетве.

2. Природно је дакле било благостање граничара, а за скupoћу готово се и није знало, јер цент соли, који је граничар требао за своје благо коштао је 1 фор. барил (аков) вина 1 ф. и мање, јер се онда није знало за несрећно пијанчевање, него би временит човјек и његова жена само о великијем празничима, пировима и парадним приликама окусили вина а младеж би се стидјела пити, јер би била срамота.

3. Народ је живио природно по старом обичају, није долазио у додир са поквареним туђим свијетом него је умио поштен и чедан бити од свога свештеника, а марљив и раден од свог скромног кућегосподара, којему је сваку покорност указивао.

4. Њемачке школе, као што рекох бијаху потребне само за војнички сталеж, а за тежака баш од никакве користи, пошто се писмена младеж одавала само милитарској служби, а не раду на економском усавршењу.

Ad 1. Гђе је некад прије 80 и 100 година само једна кућа била, та земља дијели се сада по 10 до 15 па и 20 кућа. У оно вријеме имала је највећа кућа 100 до 150 јутара земље; нека је претворила четврти дио у ливаду, могла је укосити сијена за неколико стотина оваца, а сламом хранити 60—80 говеда уз неколико коња.

Нажалост осталог је наставка нестало. (*Примедба пишчева*).

Додатак.

I.

Александар Будисављевић — Јанку Шафарику (у Београду).

Високопоштовани Господине!

Кад Вас на једну околност сетим, можда ће те се онда и Ви мене опоменути.

Било је то године 1871. Месеца Јулија п. ст. кад сам се путујући Дунавом доле с Вама на лађи састати и упознati срећан био. Ви сте, ако се неварам, путовали из Пеште а ја сам долазио из Карлсбада, почем сам у Егеру посјетио кућу, гдје је Деспот Георгије Бранковић негда боравио. Том приликом предаосам Вам молбеницу Високој србској Влади у Београду од оне старице из Егера, у којесе налазе преоставше ствари Деспота Бранковића, да би јој влада речене ствари одкупила. Јасам онда био Капетан код српско-банатске граничарске пуковније у Белојцркви.

По разпусту банатске војене границе стигао сам к 56. пешачкој пуковнији, и ево ме сада у Вадовици у Галицији.

Сад, високопоштовани Господине, можда ће те се на ме опоменути.

Ако ме та срећа послужи онда се надам, да ће и моја молба у Вас блага одаива наћи.

Чудноват ће Вам се учинити садржај те моје молбе! А можебит' и јест нека слабост — с моје стране, с таким чим заниматисе —! аз' сад — Ви опростите!

Сад прелазим на ствар:

У мојем племену сачувалосе устмено предавање „да су се три брата од турског зулума изселила из Херцеговине у Далмацију, којима су имена била: Будиша, Јуриша и Пилип. Од Будиша су потекли Будисављевићи и Будаци, од Јуриша Јуришићи а од Пилипа Пилиповићи. Будаци, Јуришићи и Пилиповићи прешли су временом римском вјерозакону, а Будисављевићи су остали старовјерци. Ови су се преселили из Далмације у Лику. Ту су се населили у место Мушалук, а кад Турци Лику освојише, кренуше се из Мушалука под Ум*“

*у Правилније: Хум.

код Оточца. Кад наши Турке изтераше из Крбаве и Удбине града (до 16.9), одоше два Брата, Тошо и Малеш, у Крбаву и насешише *Пекани* и трећи брат оде у Брглог и т. д."

Спомињао се, дасу моји имали неке старе „Листине“ (Пергаменте) но то се због незнавања и нехатости а пре још и због непрестаног рата с Турцима и немира погубило.

Толико о том предавању. А сад нешто друго:

Године 1531. бранио је Никола Јуришић Кисек (Opüns) у Унгарiji против Сулејмана. Колико се од Јуришића и браће му из Хаммерове повјестнице турског царства сазнати може толико ми је приступно, ал' даље нит ми допире моје знање, нит имам средства нит прилике дасе обавјестим.

Немам дабогме доказа даје исти Никола Јуришић пото-
мак горе реченог Јурише ма да се предавање, време а про-
стор прилично подударају, али мене ствар ипак интересује,
ма да ми није од користи.

Ако има иђе извора, одкуд бисе знати могло, *тко су били Никола Јуришића предци и какосу се може бити пре презименом називати*, Вама ће бити познато.

Јели из народни пјесама познати „*Сенчанин Јуриша*“ бијо исторично лице, и ако: кад је живијо — знали се?

Молим Вас најучтивије, високопоштовани Господине, будите толико благонаклоњени, упутити ме, гђе би се могао преко горњих питања изближе обавијестити, ако небисте сами изволили мени кратка одговора дати.

Баш сам се преватијо посла да доведем у ред неке за-
бильежке, преоставше од муга покојног оца а тичућа се муга племена, које се негда у својој тешњој домовини врлинама одликовало, па да предам моме сину, кад ме Божија воља с овог света позве; и то мије повода дало овоме писму.

Надајући се, да ми нећете замерити овога досађивања ради, молим Вас да будете увјерени о отличном поштовању, које прама Вама осећа

Ваш најотданији

Александар Будисављевић

У Вадовица, дана 16/28 Јуна 1873. Мајор.

II.

Прото Милутин Тесла — Александру Будисављевићу.

У Госпићу 2/14 јула 1874.

Драги и мили брате Леко!

Још у мају о. г. примијо сам твоје драго писмо са нов-
чаним побожним прилогом, и молим те да ми опростиш што
ти се нијесам прије одазвао, јер сам бијо и на путу а и
другач имао сам пуно послова. Чисто ми је жао за толико
вријеме да си на одговор чекао!

Мене је твоје писмо врло пљенило са узвишеним мислима и њежним осјећајима према својих милих и драгих, а напокон и српски рукопис, јер ми бар на овим странама нијесмо вични да златом обточени рукави нашу красну кирилицу рабе. — Али: „*О расли благородныя цвѣтъ краинъ явлеется*“ —

Мој брате! Твој блаженопочивши отац као што је био у сваким врлинама узор човјечанству, тако је и бисер био овдашње црквене опћине, јер бијаше дични многокористни веледушни приложник, свестрани подпомагач и моћни заштитник!

Ја сам на дан светог цара Константина о. г. чинијо за њега велики спомен у цркви, навјестивши то у предидућу нећељу од светог олтара, а бијаше поводом тим црква дубоком пуна, одличних и простих походника, давших знак великог поштовања и љубави према његовом имену. По себи се разумије, да сам и блаженопочившу мајку, браћу и сестру спомињао. Могу ти и то јавити, да се гробови дотичних покојника у нашем гробљу у најљепшем реду налазе са плочама. Вјечна успомена и лака им земља била!!

Посље дугог боловања честитог старину и доброг тетка сеца, и била је јуче служба за њега у цркви. Вјечна му успомена!

Такође капелмајстор Јосо Весели умро је пред кратко вријеме овје и дugo је слаб био. Био је поштена душа!

Пријавијо сам твоје поздравље свима познаницима и пријатељима, и могу те ујерити, да поштоватеља овје много имаш.

Мој брат Јосо налази се у Митровици. Криво му учи- нише са пензионирањем, а заслужијо је бољу судбину.

Ја сам хвала Богу здрав и имам пуно службе особито са школама. Супруга моја, унука Кавалира Проте Будисављевића, твоја сродница, добро се држи и мило те поздравља. Кад је Бујо одавје полазијо, оставијо је код нас контрафу (портрет) овог челичног старца. Ђеце имам, једног сина (Николу) који је свршио вишу реалку, и три ћери од којих једна се скоро удала у добру кућу, незнам још, ћели јој муж бити беамтер или попо!

Сад мој драги пјесниче, ја Ти срдачно захваљујем на стиховима и братској честитки!

Остайем љубећи Те у духу и поздрављајући

Твој ревни поштоватељ и брат

Милутин Тесла

Протопр. намјестник.

III.

Јово Будисављевић — пуковнику Леки.

Премили Брате!

На братско писмо твоје од 5/7. II. o. g. прим.
23/II. по нов. да Ти по жељи одговорим.

О ропству нашег славног дједа Мијата, казаћу
Ти онако, како ми је покојни отац причао, а Ти
ћеш пресудити слаже ли се са наводима твојима.
Он овако причаše: Кад је Француз 1809. у Лику
ушао, онде га је на „Кравијем броду“ дочекао ге-
нерал Стојчевић. С генералом био је мој отац Мијат,
неки официр (Fähnrich) Мажуран и Пезељ. Стојче-
вић био је на равници, а на бријегу оближњем био
је неки „шицар“ Григорије Павлица. Кад је Павлица
опазио, да се Француз примиче и то, да наше оп-
коли, викне Павлица: „бјежи ћенерале, ето Мармента
с војском опколиће те.“ Стојчевић на вику његову
и савјет покојног дједа ни макнути се, него увјек:
та оно је наша војска. Док се он тако мео, Француз
опколи и зароби генерала Стојчевића, дједа и она
два крањца*). Кад Мармонт састао се са генералом,
онда пита свог ађутанта: шта је Стојчевић? Ађу-
тант одговори му: ћенерало, ћенерало! А наш дјед:
кукавица, кукавица, како је вама у шаке допао. Ге-
нерал као кукавица ништа друго него: шта ће мени
моји принци рећи? А покојни дјед: рећи ће Ти, да
си кукавица!

Ту Мармонт дједа и она два крањца (стави) под
стражу па у Задар у тамницу. Њи три остану у Задру, а
Стојчевића даље некуд макне, а мој отац вели, да је
Мармонт хтјeo сву тројицу (послати) с генералом у Се-
нигању (?). Тако мој отац назва то мјесто. Ће је то
мјесто, нити је знао он, нити знам ја и данас још.
Куд је Стојчевић пристао и шта се шњим забило,

*) Тим поругљивим именом зову православни Срби католике
(Хрвате) у Лици.

није ми он казати могао; а за дједа рече овако: У Задру (о)стали су у ропству дјед и та два крањца. Дјед наговараше њи да утекну; ал Крањци издаду накану његову профозу. Профоз је био Србин, те одмах саопшти дједу како су га крањци издали и прикричи му да мучи и запита га: колико дјеце има. Кад њему дјед све изказао, овај му је дао тајни миг да гледа о себи. Посље неколико дана, кад је дјед уватио згоду, уђе у собу крањцима, па им предбаци издајство и баци свој завежљај преда њи с ријечима: чувајте ми то хрће, док се ја из вана вратим. Дјед изађе, па у име божје понесе како ноге могу, док се није ватио Велебита и ту намјерио на Далматинца код блага, који га нахрани, трње му из ногу повади и сјутра даде му сина, да га преко Велебита на пут у Лику изведе. За то гостопримство даде Далматинцу дукат, а сину кад га је извео дукат. Дакле мој отац мени је приповједио, да је то његово бјегство било тадај, кад је са Стојчевићем заробљен био. Да је пак баш тадај то, ја сам држао увјек и сад, јер о другом његовом ропству год. 1813. од Инглеза није мени ништа причао, нит сам ја о том што чуо, док ми ево Ти сад не каза. Но она верзија, ће су крањци остали оца издали, и ће су шњим заробљени скупа били, и ће их је он у затвору издајством прекорио, била би доказана, да је то бјегство у истину 1809. било, кад је Стојчевић заробљен. Е, да сам ја за живота оца мог за ово друго ропство знао, био би ја њега испитао и прибильежио, те би волио данас за Бог зна што, да те и тим податком послужити могу. Камо среће да си Ти мени још год. 1882. ту задаћу дао, био би ја шњим можда и ријешио много тога на корист историје наше.

Толико о том, сад да ти о Бојану кажем и атаку на пропагандистекод Манастира*) (?) у Дебелом брду. Чорци на чорковом Брду, више Пишића, били су

*) У то vrijeme bila su u Dibelom Brdu dva kaluđera, koji su u nedostatku parohijalnih sveštenika opsluzivivali parohiju. Njihovu kuću prozvalo je narod manastirom.

Срби и имали су крстно име „св. Николу“. Остало је једна једина кућа српска и данас носи пријевак: Видовић, и та се није поримити дала. — Знамо, да је од год. 1751. до 1758. тај акт изведен. Под Дебелим брдом до год. 1767. био је Манастир (?) и калуђер, а те год. саграђена је данашња црква. Дакле онда је био Манастир, и ће је био, показује мјесто то камени крст, који и дан-данас стоји.

Кад су римци са чорци свршили акт, онда су потегли поримити Пећани, Дебело брдо, Јошан и даље. У то вријеме — причаше ми отац, био је у одметачини Бојан наш, Дојчић Бањанин и Малуга Лончар из Јошана. Бојан је побјегао у одметачину ради ове ствари. Кордонска линија тадај била је поврх Пљешевице.*.) Турци на отимачину одгонили су благо нашијех људи, а наши исто тако враћали су им шило за огњило. Деси се случај, да и Бојану Турци благо оћерају и још другима. Он у друштву са горњом двојицом оде преко међе, зароби блага доста и прећера на нашу страну. Али у то вријеме постојао (је) Марије Терезије неки закон, да тко би се усудио турско заробити благо, има му се све мунтати, Турцима штета намирити, и кривац с породицом прогнати у Славонију и Срем. Ови да их то не постигне, одметну се чети у хајдуке и тако су се врзли неколико година, а у фамилију није им се такнути смјело. У то вријете букње и пропаганда. Чувши, што римци учинише са Чорци и да ће (ићи) под Д. брдо, обноћ састану се са поглавитијим људима села Д. брда, и са калуђерима, а упуте их како ће се скupити и повјerenство то дочекати и кажу им своју накану, ал' на тврду вјеру. Око Манастира и по пољу били су лугови и шуморје и тако на речени дан кад ће римпапинци доћи, дођу и они кришом до Манастира и сакрију се у громове. Народ по напуту њихову и калуђера био је миран и очекивао је тај час, кад ће папинци доћи. Бојан рече Дојчић-Бањанину и Малугу Лончару: ја ћу плебануша, а

*.) и Јаворника.

ви сваки свог за њима. Та комисија пође и дође према њима у жељи да пориме све; али Бојанова шешања пукне и плебануш, који је први јашио сурва се с кобиле; Дојчић Бањанин опет за њим и сруши другог пратиоца, а шешана Мал. Лончара несастави. Од комисије живи (пре)остали врате се Загребу натраг, а Бојан и она два кроз шуморје побјегну тако, да осим калуђера и поглавица Д. брда, не знадијаше нико тко оне поби. Преплашени римци (тога) изађе наредба од царице Марије Терезије да се одустане од римљења. Бојан и другови врзли су се још неко вријеме по четовању, док их царица не помилова и не нареди, да се имају на слободу кући вратити, а у име блага, које им је мунтало и Турцима штета намирена, има им се по броју блага најбољег газде у селу, толико блага купити и дати, и тако Бојану би дано онолико овација, говеда и осталога, колико је тада кућа Свилокоса (Црнића) као најбогатија имала.

Тако ми је отац приповједао историју Бојанову. Узгряд, да ти и то кажем, да је наш прадјед Јован имао брата Рељу, и тога је као момка убио неки Црнић (Свилокос) код блага.

Лаудон се покрањио 1747 у Бунићу; а тек 1757 отишао је у седмогодишњи рат као Oberstlieutenant; дакле пропаганди ондашњој био је он десна рука. Толико те могу послужити усрдно у том предмету, а камо среће, да и више материјала о тој нашој светој ствари знадем и имадем; ал' у каквим сам приликама био а и сад сам, добро је, да је и то у глави остало

Мени се чини, да је Кукуљевић у „Radu jugosl. akademije“ писао чланке о наследном и француском рату, те оне догађаје у Далмацији и Лици са Французвима тачно описао; мени није згоде, да ми ће до руку доће тако што.

Прими усрдан поздрав а тако и добра госпоја
шогорица поздрав и рукољуб од свијех нас, а ја
остајем твој

19./II. (3./III.) 1886.

захвални брат,
Поп-Јово.

IV.

Мане Грбић — Александру Будисављевићу.

[Почетак је писма изгубљен. Писмо је датирало 22. II 1890.]

Још има једна околност, која нашу историју врло мути, али о тој бих Вам морао много писати, а није ни нужно да Вас још које чим буним. Ако се када лично састанемо, онда бисмо могли све претредести. А ја се надам, да ће и моја радња скоро бити готова, те ће и ту бити много што шта објашњено и откријено, што се до сад није знало. Ја радим све на темељу архивскијех података; али то иде споро, јер ме пријеши остала служба, а и врло се тешко читају старе листине. Али сам ипак додгао да владике Мушицког (1824.). Дотле сам са свијем готов, а одатле ће ићи брже, јер није било никаквијех важнијех промијена.

А сад да Вам још мало података дадем о Вашијем племењацима, у колико сам нашао у конс. архиви;

1. *Тома Будисављевић* зајакоњен је од владике Јакшића 8 фебр. 1769. запопљен је 12. септ 1775. од владике Петровића. Парох у Јошану постао је 8. јануара 1787. Прото коренички*) постао је 17 марта 1790.

2. *Дане Будисављевић***) рођен у Пећанима 4. нов. 1780. Ђакон је постао 14. септ. 1797. а свештеник 15. септ. 1797. од пакрачког владике Кирила Живковића. Крабавски намјесник 1. јануара 1800. од Авакумовића; парох у Јошану 1. априла 1805. од Видака; крабавски прото 31. августа 1813. од Мијоковића.

Зетови (су) Вашег племена, како ми Јово*** писа:

*) Ово је нетачно. Треба да стоји крабавски, мјесто коренички Коренички јеproto у то време био Стојан Шобат.

**) Син проте Томе.

***) Будисављевић, парох у Врховинама.

1. *Илија Скенцић* рођ. у Шкарама 20. јуна 1761., ћакон 21. нов 1781., свештеник 9 април 1783., парох у Швици 1. септ. 1799., прото вилићки 1802.

2. *Теодор Бањеглав* из Бунића; ћакон 25. марта 1763.; свештеник 15. августа 1763., парох у Крбавици 1. августа 1768.; прото крбавски 6. децембра 1788. Умро 9. фебруар 1790.

О унији за Бојана Будисављевића нема ни спомена у конз. архиви. Не знам ни ко је писао оно у Панчевцу. Док одем у Плашки, можда још нађем што занимљиво о протама: Томи и Дани, јер ја сам узимао биљешке само за општу историју а не и за поједине личности. Што гођ нађем радо ћу Вам послати!

Извините ме, што Вас оволико узнемирујем мојом писаријом. Још једном највећа Вам хвала на Вашој књизи*), коју ћу и опет читати. Хвала Вам и за ону биљешку**) о владици Мијоковићу, — употребићу је као сувремени доказ. Написао сам много о истом владици све по званичнијем изворима.

Примите искрено поздравље уз моје најодличније

поштовање од -

Вашег земљака и рођака

Манојла Грубића

свештеника.

*) Наслов је те књиге „Племе Будисављевића“.

**) Та се биљешка односи се на један епизод из доба унија њења који се десио у двору владице Мијоковића. За вријеме обједа поче једном Мијоковић издалека извијати, да би боље било примити унију, јер да је народ ради православља вјечито гоњен, а овако би се смирио. На то раздражен прота Тома скочи и љутито рече: „Да знам да тако мислите, одмах би Вам разбио главу.“ — Тако вели предаја, која се очувала у племену Будисављевића.

П р и м е д б е :

- 1) На стр. 5. у 1. ретку одозадо треба додати: За овога против Тодора, сина Кирилова, била је удата Ружица.
- 2) На стр. 49. писмо XXVI. треба да стоји иза писма XXVII.
- 3) На страни 52. код писма XXVIII. треба да стоји: Ово писмо није послато Каћанскому, како се види из сlijedeћег (XXIX.) писма.
- 4) На стр. 55. више писма попа Алагића треба да стоји:
Послије насиља у гостићкој цркви послao је парох Алагић ово писмо Каћанској:
- 5) На стр. 60. у 1—6. ретку реченица мора гласити: тако исто ви као предњаци и старђишине у народу, кои лиепо име отацахъ на себи носите, дужни сте свако старанъ прилагати, да свету ову дужностъ колико у богомъ повѣреноме кругу, толико и у цѣлокупности извершавате, ако клетви потомства и казни божјој избѣги желите.

—
—

Р е г и с т а р .

- Алагић Ђуро стр. 56, 57, 59
Алипашић Муjo 24.
Бањеглав Кирило 87.
Бањеглав Тодор 87.
Брајковић Георгије, (деспот), 79.
Будисављевић Александар 34, 36,
80, 82, 86.
Будисављевић Гено 28, 30, 31, 33, 34.
Будисављевић Максим 32.
Будисављевић Данило 86.
Будисављевић Тома 86.
Бунчич Рафајло (прото) 21.
Дошен Стеван (капелан) 44.
Дошенић Георгије 69.
Заставниковић Вацо 32.
Живковић Василије 37.
Живковић Јован, (обрстар), 19.
Грбић Маје 86, 87.
Храбровски (ћенерал) 36.
Јакинић (владика) 50.
Јељачић (бан) 36.
Јованићић Евг. 25, 47.
- Каћански Сергије 40, 43, 44, 48, 49,
50, 51, 68.
Мијоковић (владика) 87.
Мушкић (владика) 48.
Обрадовић (капелан) 25.
Оклобија Тома 27, 45, 51.
Пек (обрстар) 55, 56.
Пидол, (савјетник) 19.
Поповић Ђорђе 44, 45.
Поповић Самуило 46.
Скенџић Илија (прото) 87.
Стојчевић, (ћенерал) 82.
Шафарик Јанко 79.
Шокчевић (бан) 55, 56.
Шупљица (војвода) 23.
Тесла Милутин (прото) 65.
Тесла Никола 65.
Томазео Никола 32.
Трбојевић Данило 27, 69, 72, 74, 75.
Трбојевић Сава 75.
Урбан (ћенерал) 46, 47.

—
—

